

סיפורי חיים

קורס ביוגרפיה

תוכן עניינים

5	שיחות מדומיינות עם יוסי בנאי רותם אלבז.....
12	ממתי לערבים יש ספרותית יא חביבי אי-אי-אי מירית בראשי.....
	כל דיבורו היה בכי, נדמה לי שאפילו כשחייך, חייך תוך בכי
18	גלית ברוידא.....
	וייני הדוב (או כמו שכולם נוהגים לקרוא לו, פו)
24	ביוגרפיה אישית עמרי חורש.....
33	אורן עדי כהן.....
	מועדון קרב וסיפורו של אדם-מכונה מהונדס והסיפור של הבריחות
43	שלנו שלמה כהן.....
51	אמא אביחי מימון.....
53	אורנה רוטבליט: תמונות קצרות דניאלה פילדס.....
62	אורי דן ואריאל שרון - סיפור של חברות יעל פנסו.....

יושב בשירותים בקולנוע אדיסון, על האסלה, וחולם על כמות עולם, הצלחות אין קץ ועל תהילה

שיחות מדומיינות עם יוסי בנאי

הוא מספר לי על ילדות פשוטה בתוך משפחה גדולה. שכונה קטנה עם שני פחים, עמוד רחוב ובית עם זוג הורים. אנחנו מתיישרים על הספסל ליד עץ התות הזקן. הוא מהרהר דקה או שתיים לפני שהוא מתחיל לדבר. קולות השוק מתערבבים אצלו עם קולותיהם של הזיכרונות שמתרפקים על דלתו מזה שנים. "הלילה חזרתי לבית הורי שבתוך השוק, ומתוכו נשמעו קולות של מזמורי הודיה, של פיוט וברכה, ואורות של מסורות דלקו מכל חלון. בבקר קמתי, והנה חלום".

בית הוריו של יוסי בנאי שוכן בלב לבו של השוק הירושלמי, שוק מחנה יהודה. שם, ברחוב האגס 1, ששמו שונה לרחוב אליהו יעקב בנאי על שם אביו, גדל יוסי. כיום, שינה הבית את צורתו והפך לבית קפה שכונתי, ספק תל אביבי בלב השוק. שמו של בית הקפה הוא לכאורה הדבר היחיד שמשאיר בפה את טעמו של העבר- האגס 1.

אך לא רק הבית שינה צורתו, השוק כולו אינו זהה לשוק של ילדותו. בין תפוחים ואגסים, מלפפונים ובצלים, היה מפלס יוסי את דרכו אל חנות הירקות שברחוב האגס. זוהי חנותם של אביו וסבו ויוסי יודע שאת ריחות הפירות יוכל לשאוף כאוות נפשו, אך את טעמם יוכל לדעת רק אם התמזל לו מזלו. כך מצא את עצמו יוסי אוכל מן הפירות לעיתים רחוקות, רק אם במקרה נמצאו שם זוג בנות שבאמת באמת נראו עלובות.

וגם בור מים היה שם בחצר של חנות הירקות.

כל הילדים עומדים עכשיו מסביב לבור המים. אני רואה את סבא מסתכל עלי ומחייך. אני? איך זה יכול להיות? הרי רק אתמול פילחתי מהקופה הקטנה כמה פרוטות לקנות לי סוכרייה. אבל את זה סבא בוודאי לא יודע, ולהיכנס לתוך הבור אני ממתין בציפייה דרוכה כבר כמעט שלוש שנים. חייכתי לסבא בחזרה. כל הילדים עומדים עכשיו מסביבי ומסביב לסבא. הוא קושר אותי בחבל הירוק שראיתי אתמול עוטף את ארגזי הירקות. עכשיו הוא עוטף אותי. ואני אותו. אני נכנס לתוך הבור, חושך ודממת אלחוט. אני עוצם את עיני ומרחף לי בין הים אל הרקיע. רקדניות ושחקנים, אורות במה ואפילו קהל של צופים. פתאום אני מרגיש תיפופים קטנים בכפות הרגליים. הגעתי לקרקעיתו של הבור. סבא צועק שאפשר כבר להתחיל לנקות. עיניי נפקחות, ואני רואה כלום גדול סביבי. תופס את המברשת ומתחיל לקרצף במרץ. התחתית כבר מבריקה וזה הזמן לעלות מעלה בחזרה. סבא מושך בכל הכוח ואני מאושר. מצפה לראות את קהל הצופים שלי מריע. אור השמש פוגע בפני, אני כבר כמעט מחוץ לבור. אבל מלבד סבא, כבר אין שם אף ילד אחד ולא נותר לי למי להוכיח שאני גיבור.

להיות אחד מבין שמונה אחים משמע להיכנס לבור פעם בשמונה שנים.

עד לכניסה הבאה לבור, יוסי ימתין זמן רב והוא בטח לא יתרגש כפי שהוא עכשיו. אך ניקוי הבור הוא מטלה שאין להטיל בה דופי, הוא עוד מקור פרנסה למשפחה הלא כל כך קטנה. את ימיה שרדה בקושי בטבורה של שכונת הפחים, ועל צריכת תרבות והצגות אין מה לדבר בשכונה זו הלא שקטה. אבל מחסור לחוד ורצונות לחוד. ילדי המשפחה לא הסכימו להיכנע למחסור ותרו ללא הפסק אחר מימוש אהבת הבמה שמזה שנים זורמת בעורקם.

זהו יום רגיל של חורף, ורוחות הקור הירושלמיות מטיילות להן ברחוב מבלי לרחם על ההולכים. הצגה חדשה הגיעה העירה וליוסי כבר ברור כיצד יזכה לראותה גם מבלי לממן את כרטיס הכניסה. בין אנשים מכובדים, לבושי חליפות ומקטורנים, הוא היה מתגנב אל תוך האולם. בשקט בשקט, בכל פעם בדרך אחרת. את ההתגנבות בשיטה העיוורת שלמד מאחיו הגדול, לא תמיד היה לו אומץ ליישם. אבל בדרך המקובלת בקרב אחי המשפחה הוא השתמש כמעט דרך קבע במשך ילדות שלמה (עד שלא היה ברור לו היכן בדיוק היא הומצאה). עכשיו הוא בפנינת הרחוב, בין קולנוע אדיסון לחצוצרן העיף. הוא יודע שזה יום טוב להתגנבות. לפני הצגת התיאטרון יש הקרנה של איזה

סרט, כך יוכל להסתתר באולם עד שיתחלף לו הקהל. טור צפוף של אנשים עומד בתור לקניית הכרטיסים. פעמון בית הקולנוע ישמיע עוד מעט את צלצולו. יוסי כבר עם הכרטיס בידו, הוא חולף על פני נגן החצוצרה הזקן שמנסה למשוך אליו חלק מקהל הצופים במנגינותיו הישנות. אולי יזכה לאיזה גרוש מצופה סרטים רחום. הסרט מתחיל והוא צופה בו בהנאה. שחקנים יפים, נופים אחרים אבל את הסיפור הוא לא מצליח לקלוט. מוחו קודח סיפור אחר, כזה שבסופו הוא הגיבור המאושר.

“יושב על האסלה בשירותים של קולנוע אדיסון, אחרי סרט ביומיות, ומחכה בקצר רוח שכבר יצאו האנשים מהסרט, ויכנסו האנשים להצגת התיאטרון, כדי שאוכל להתגנב בשקט לאולם, מבלי שאיש ירגיש. וכינתיים, יושב בשירותים בקולנוע אדיסון, על האסלה, וחולם על כמות עולם, הצלחות אין קץ, ועל תהלה”

מבין המוני האנשים, העניים והפשוטים, שיצאו עכשיו מבית הקולנוע, הוא חומק אל תוך תא השירותים הרעוע. קול ההמון הולך ודועך. הוא מתיישב על האסלה, יושב ומחכה לשמוע קול המון חדש נוהר. ההמתנה היא ארוכה וקצרה רוחו מלחכות. אז כינתיים שם בתא, בין אשפה, סבון וניירות, הוא מתחיל עכשיו לחלום. הוא עומד על האסלה, שבעצם היא במה. לצידו עוד שחקנים, שעכשיו הם מטאטאים ומגבים. הם שרים שירים של עצב, של שמחה ושל בדידות וקולות הניאגרה מתערבבים עם הצרידות. הוא רוצה לצעוק חזק את המונולוג לפני מותו של הגיבור, אך את דבריו החשובים קוטעים עכשיו קולות של עקבים, לחשושים וצחקוקים. קהל התיאטרון ממלא עכשיו את האולם. זה הזמן לצאת מן המחבוא. למצוא פינה קטנה ריקה מבלי לעורר אילו שהם חשדות. ההצגה כבר מתחילה, השחקנים על הבמה וזה בדיוק הזמן להמשיך את המונולוג שנעצר לו כך לפתע, הלא הוא, הוא הגיבור.

*

את יום שישי יוסי אוהב במיוחד. גם עכשיו הוא מצליח מידי פעם להגניב לאפו איזה ניחוח מבית ילדותו. בית מלא באוכל וילדים, בית בתוך שוק שרועש מן הפנים וגם מן החוץ. *“בית מלא ילדים. שמחת עולם על ראשם. מיטה בתוך מיטה בתוך מיטה בתוך ריחות של שום וקינמון, של ספרי תפילה, של מנורות נפט, של חגים וזמנים לששון”*.

אבא מאיר סוגר את חנות הירקות. יום שישי הוא יום קצר אבל לא קל. לא מעט קונים ובעיקר קונות מגיעים לשוק כדי להשלים מצרכים לקראת השבת. הוא נכנס לבית שמדיף

ריח עז של ניקיון ותבשילים. עשן אפור וגדול של נרגילה נמצא בפרוזדור שמוביל למטבח ובתוכו, אימא. היא יושבת שם כמו בכל שישי אחרי העבודה המפרכת וזה סימן בשבילנו שעוד רגע נכנסת השבת. וכשהיא נכנסת- אנחנו יוצאים. המים שעל הפרימוס כבר הגיעו לרתיחה, ואבא נכנס להתקלח ראשון וללבוש את בגדי השבת. מרגע שיצא, מתחילה לה התהלכה. כולם נכנסים בזה אחר זה למקלחת הקטנה; שמואל הבכור הוא הראשון, וגברי הקטן האחרון. אך עד שהגיע תורו של גבריאל הקטן, נשאר המים בפרימוס חמים כמעט כמו חומם של המים בשולית שבגן.

ההליכה לבית הכנסת "צעירי פרס" לא הייתה ארוכה. יוסי מצא לו אבן קטנטנה בשולי הדרך והחליט לגלגל אותה בבעיטות קלות עד שיגיע. רעש של מכונית גדולה מסיט את עיניו מן האבן הקטנטנה, אלו הם הערבים שהגיעו מהעיר העתיקה לנקות את אשפת השבוע החולף של השוק. בהתזות גדולות של זרם מים, היו מנקים את כל רחבת השוק המלוכלכת כדי שבראשון בבוקר יוכלו כולם להיזכר כמה טוהר וניקיון מביאה איתה השבת.

אנחנו נכנסים לבית הכנסת. אבא כבר יושב במקומו הקבוע וקורא בסידור בעינו האחת. סבא וסבתא קראו לו ניסים, אבל בגלל מחלה שנולדה יחד איתו, שונה שמו למאיר. את אבא תמיד היה אפשר למצוא בבית הכנסת "צעירי פרס" שכל כך אהב, או בחנות הירקות שלו, אבל פחות בבית. הוא הביא איתו הביתה פרנסה ופיוטים. התפילה הסתיימה, ואני רואה את אבא כבר יוצא מבית הכנסת וצועד לכיוון הבית. כולנו משתרכים אחר קצב הליכתו המהיר מידי לרגלינו הזעירות. בצד הכביש אני רואה את האבן הקטנטנה שאיבדתי, כאילו חיכתה שאקח אותה איתי לסעודת השבת.

כולם סביב השולחן הגדול עכשיו, שרים את מזמורי השבת. יוסי מחזיק את האבן הקטנטנה בתוך כיסו, לוודא שהיא שומעת כמה חזק הוא יכול לשיר. זמירות השכנים נשמעים מן החלון הפינתי, יוסי שר חזק יותר כאילו מנסה להתחרות בבנם של השכנים. פתאום, שעון השבת מתחיל לצלצל בקול רם, הוא מסתובב סביב עצמו ומרים את החוט שמיד מפיל את כפתור החשמל הראשי. חושך. כולם מפסיקים לשיר חוץ ממאיר ואשתו בכורה שממשיכים לשיר כאילו דבר לא קרה. יוסי מפנה מבטו לגברי הקטן "גברי רויץ". גברי כבר מכיר את תפקידו ואת הדרך בחושך אל השעון והוא רץ בזריזות ומושך את החוט המרדן. חזר האור ואיתו, שירתם של שמונת הילדים.

“קודם כל, היו נדלקים שלושה כוכבים בשמים. אחר כך היה אדון אופלְטְקָה מדליק את האורות בבית המרקחת. וכשהזקן עם המקל, הפנס והכובע השחור היה קורע את החושך בידיש צרודה ומתחננת, “גיי צו די לוייה” - ידענו שהשבת חלפה.”

עץ התות הזדקן לא מעט מאז עזב יוסי את עיר ילדותו ירושלים. עכשיו אנחנו כאן, יושבים תחתיו ומחכים לסימן ממנו. אפילו עלה נושר או שריקת נחילאי יעלו חיוך על פניו של יוסי. בית הספר בו למד, נמצא במרחק כמה מטרים ספורים מכאן, היום לא נשאר ממנו דבר מלבד זיכרונות.

מרגע שחלפה לה השבת, שבוע חדש מתחיל, עם שוק שטוף מאשפה ובית ספר נקי פחות. את בית הספר “אליאנס”, יוסי לא אהב מעולם. בבית הספר “אליאנס”, חינכו במכות של סרגל, או בכף יד פתוחה.

הוא נכנס לחדר האחות לבדיקת כינים ומתיישב מול החלון. אור השמש פוגע בעיניו אך לא מסתיר את חבריו שמשחקים בחוץ במחנים ובהקפות. הוא מוריד את כובע הברט השחור ומתפלל שהאחות לא תמצא דבר בשערותיו. אתמול כששרך נעליו בפרוודור שלייד המטבח, שמע את מרים השכנה מספרת איך בכה בנה. איך מצאה האחות על ראשו כינה, שלפי מרים השכנה הייתה בכלל נמלה, ואיך העמידו אותו בכיתה ומול כולם דרשו שלא יחזור עד שראשו יגולח. האור מסנוורת, וצעקות החברים המשחקים רק הולם בו עוד ועוד. האחות, עם שתי המסרגות ממשיכה בחיפושיה ופתאום, יוסי מרגיש טיול קטן, ממש ליד האוזן. הוא סופר עד חמש ומתאפק שלא לזוז, “אתה יכול ללכת לשחק בחוץ”. הוא לוקח את כובע הברט ורץ מהר לבחוץ, שלא תראה שלייד אוזן שמאל מתחיל לו איזה גירוד.

אם בחוץ או בפנים. אז בוודאי שבחוץ.

אחרי שחזר מבית הספר, אהב לרוץ על גגות, אבנים ומרצפות. עם פרוסת לחם “ברמן” מרוחה במעט שמן זית, היה מתקדם לעבר גן השעשועים על שם גוגנהימר. מרחוק הוא רואה את עתידה אורנשטיין עם הגבות הבהירות כמו לבן של ביצה מתנדנדת על הנדנדה הכי גדולה. זאת שיש בה מקום גם בשבילו. אבל עתידה לא רוצה את חברתו, וחלומה להרכיב אותה על מושב אופניים מלפנים אולי לא יתממש. אז בינתיים הוא עולה על הנדנדה העגולה, ועושה סיבוב שלם כדי להשוויץ מול כל הבנות.

“שובר קרסול, מרפק או גב, וכביית החולים האנגלי מקבלת אותך בעיניים פקוחות לרוחה מיס מתילדה העיוורת, אחות טובה ורחמנייה וצלב של עץ תלוי בין שדיה”.

אני שוכב על המיטה הלבנה, הרגל נראית כאילו היא בעצמה התייאשה ממני כבר מזמן. מתילדה האחות עם גבה אלתי מערבת כמה משחות לידי מרקחת בהירה עם ריח חריף ולא מוכר. היא מתקרבת אליי, ואני לא מצליח להוריד את העיניים מהצלב שתלוי לה על הצוואר. בעדינות ונעימות היא מעסה את הכאב ברגל, שואלת לשלומי ומחייכת. הלוואי שעתידה הייתה מחייכת אלי ככה. אני מסתכל על חלוקה הלבן הבהוק כמו פניה של עתידה ופתאום, בפניה הימנית ליד שרשרת הצלב שסביב צווארה, אני רואה את פניה המחייכות של עתידה מביטות בי מסמל בית החולים הבריטי. יוצא מחדרה של האחות ושוכח מהרגל שאמורה לכאוב, צועד לי חזרה בסמטאות השוק המלאות ואז, אני שומע צחוק מהפניה של קפה וולגה. עתידה על האופניים של רפי לפושיין מלפנים. צוחקת, מחייכת כמו שחלמתי אותה בבית החולים. הכאב ברגל חזר. התקדמתי בצליעה ובדממה לכיוון הבית. שלא יראו אותי.

“בלילה, במטבח, תביט עליי אמי ברחמים רבים, ותשאל: ‘מאיזה שמים נפלת הפעם?’ וכשאתכל בה כולי אילם היא תוסיף ותאמר: ‘כפרת עוונות, אם לתרגול היה שכל כמו שלך, הוא בטח היה הולך לשוחט לבד”.

*

אני מבטאת את שם אמו “בכורה”, יוסי מביט אל על אולי לעץ התות, אולי לאמו. העץ נראה פתאום זקן יותר ודרך ענפיו ניבטים עלי התות הגדולים. את יום הכביסה השבועי בכורה שנאה במיוחד. כל השכנות יצאו אל החוץ עם גיגית מלאה במים ובכביסה. כל אחת לפי מספר הנפשות שבמשפחה. היא מנקה את בגדי ילדיה, ומברכת את האל היושב במרומים על הבנים הזכרים שנתן לה. וכשהתווספה עוד נפש למשפחה, התווספו לבכורה עוד כבסים ליום הכביסה. וגם עוד תפילה.

הבית מלא בשכנות; שמנות, נחמדות, שקטות, רכלניות וגם אלה שכל הזמן מברכות. אמא בתוך מיטתה, מרביצה לכריות ולכל מי שנמצא לידה. סוף סוף נכנסת בקלה, המיילדת המדופלמת. היא גרה בקצה השני של העיר, פלא שעוד לא יצאתי מאז ירדו המים. בקלה נכנסת לחדר השינה בחיוך ובשמלה לבנה שמזכירה עכשיו את צבע פניה

של אימי. אמא רואה אותה וגונחת בייאוש.

כל השכנות מצטופפות במטבח, ממלאות קערות במים חמים. הן כבר רגילות למסורת הלידות בשכונה, וכל אחת כבר יודעת את תפקידה; יש זו שמתפללת, ההיא שמסתכלת אל החוץ, יש השמנה שמכינה סירים כדי שיהיה מה לאכול, יש הרכלנית שמספרת סיפורים על כל מי שלא פה ויש השקטה שלא עושה כלום. עומדת. פתאום צעקה ארוכה. שקט קצר ומיד אחריו בכי של עולל חדש. יצאתי לעולם.

“בורא עולם יושב על כיסא מלכות מרופד ומלא כתרים ומולך על העולם, ושם הוא מקבל דיווח מי נולד, מתי ואיפה בעולם שלמטה. אבל, בכל פעם שמודיעים לו שנולדה בת, הוא יורד מלא עצבות ממקום מושבו, ובפנים קודרות מתיישב על שרפרף קטן המונח למרגלות כיסאו הרם והמלכותי”.

*

חלק מהסיפורים, הרעיונות והמקומות לקוחים מתוך ספרו של יוסי בנאי “מכתבים ברוח” (2001) בהוצאת זמורה ביתן. הציטוטים המופיעים לקוחים כולם מתוך ספרו שיצא בשנת 1996 “כשאמא שלי הייתה מלכה” (זמורה ביתן).

ממתי לערבים יש ספרותית יא חביבי אי-אי-אי

ניסיון לפרש את דמותה של משוררת המזרחיות המיוסרת ויקי שירן דרך שיריה ודרך המבט שלי, שניסה להישאר נאמן לביוגרפיה שלה, אבל גם התערבב בלית ברירה עם הביוגרפיה שלי

את ויקי שירן הכרתי דרך שיריה, שהם מרד גדול. מרד באופן בו לימדו אותה להתבונן בדברים ולהסתיר פניה מדברים אחרים. מרד במבנה ובצורה. מרד אפילו בוויקי הצעירה. שיריה נמסרו לדפוס לאחר מותה ב-2004. "שוברת קיר" יצא לאור ב-2005 ומצא את דרכו אלי באופן מקרי, בעת תורנות לילה במשרד צבאי מעופש. היא גילתה לי את עצמי. היום, היא מזכירה לי את עצמי. הניסיון לפרש אותה נעשה דרך שיריה והוא תלוי מבט, המבט שלי, שניסה להישאר נאמן לביוגרפיה שלה, אבל גם התערבב בלית ברירה עם הביוגרפיה שלי.

אבא היה אומר שאני סרסורית של כאב. כן, אוספת את כל המכאובים, את שברי הזעקות, את היללות מבית השימוש, ועושה מהם שיר. כרגע אין בי את הצורך הזה. שנים שאני מנקזת את כל החרא דרך מילים, עכשיו אני רוצה לנוח.

אני שמחה שאבא לא רואה אותי. הוא תמיד היה חלש ממני ואני לא רואה איך היה מסוגל לשאת את מה שאני עוברת עכשיו. טוב לי בלעדיו ברגעים האלו, טוב לי בשבילי ובשבילו.

אני זוכרת את היום שפוטר מהמפעל. הנחתי את הספרים בשולחן בכניסה ורצתי לספר לו על הדברים שלמדנו היום. הוא ישב על האסלה ובכה. לא היה לו מקום אחר לבכות בו, כי לא רצה שנראה אותו כך. הוא פחד שאמא תחשוב שהוא לא מספיק גבר. שאלתי מה יוצא לו מזה, מה הטעם לבכות אם אף אחד לא רואה. קבצנים עושים הרבה כסף מהדמעות שלהם.

הוא נבהל. לא הייתה לו כוונה להיות כל כך נלעג. ראיתי איך עיניו מתמלאות בהלה. ואני ממשיכה: מה יוצא לך מזה, חביבי? אף אחד לא רואה. "אלוהים רואה", הוא לוחש. אבא לא הסכים לעולם של אלוהים. הוא רצה להיות אבא עם כסף בכיסים. הוא מזכיר לי את כל הפעמים שצעק עלי כי ביקשתי משהו ולא היה לו כסף לקנות לי. רציתי קלמר, צבעים וספרים חדשים, ולפעמים ביקשתי את הסוכרייה האדומה בצורת תרנגול. כמה בכיתי כשצעק עלי.

היום אני רוצה לזכור את השבתות בהן הלכנו לטיילת. חצינו את אלנבי ברגל ורצנו אל הים בצווחות של אושר. אבא היה קונה לנו צמר גפן מתוק ותיירס חם או גלידה, תלוי בעונה. הוא היה מרים אותי על כתפיו וקופץ. הייתי התינוקת שלו. היינו יורדים לקו המים ורודפים אחר השמש המנומנמת, עד שנעלמה. פנסי הרחוב הצהובים היו הסימן שהגיע הזמן ללכת, לפני שתתמלא הטיילת בזוגות מהודרים, בצלילי תזמורת ומלמולים קולניים מבתי הקפה.

"אמא שלך שונאת אותי על כל הטיוולים האלה בטיילת. כל השבוע היא מנקה ומכבסת ואני נותן לה טיול בחול. אני סמרטוט, כך היא רואה אותי". קולו החלוש מטלטל אותי. "אמא שלך שונאת את ההליכות על עקבים, את הספסל הרטוב והסוכר הדביק. היא לייד, מגיע לה יותר".

שאלתי למה הוא מספר את זה לאלוהים, "אתה לא חושב שהוא רואה?". אמרו לי

תמיד שאלוהים רואה הכל. לכן אכלתי הכל מהצלחת, הקשבתי בכתה גם שלא התעניינתי ותמיד עזרתי לעדינה השכנה עם המצרכים. לפעמים לא הייתי נרדמת בלילה כי חשבתי על הקמבודים הרעבים ואף פעם, אף פעם! לא דיברתי עם זרים.

אבא לא רק סיפר לאלוהים, הוא התחשבן איתו, נדר נדרים, הזכיר לו בהררי מילים שהוא נסיך. נסיך בבלואים. "אני לא סתם עוד איש מסכן. הייתי גביר ואמך הייתה המכובדת בנשות קהיר. כאן התהפכו חיינו."

אבא לא היה מסוגל לראות אותי היום. הוא לא ידע לתת תקווה, הוא לא ידע תקווה מהי. הוא לא הבין שהבלואים עשו אותו נסיך אמיתי, נסיך בנשמה. הוא העדיף להסתגר בשירותים, להשאיר אותנו לבד, כמעט שומעים את הדמעות החמות פוגשות את ברכיו. הוא לא ידע לנחם.

קראתי לו "משוגע". למדתי את זה מהחברות בכתה. כמה התביישתי בו. כשבאו אלינו הביתה אחרי בית הספר, רצתי לטרנזיסטור הזעיר שנח על שולחן המטבח וחיברתי לו אוזניות קטנות. את המוסיקה שלו שישמע בשקט.

הזיכרון הזה כל כך מצחיק/ פשוט בריחה/ איש קטן, כפוף, עם טרנזיסטור זעיר/ ואוזניות פלסטיק באוזניים/ הוא תמיד היה כזה מצחיק/ כי המוכר שמכר את הטרנזיסטור/ נתן אוזניות עם חוט ניילון קצר/ שחנק לו את הצוואר/ זה במפורש הגיע לו/ כי הוא רצה לשמוע שירים בערבית, איכסה/ וחדשות בערבית, פכסה, הוא כל כך מרגיז/ אותנו, מספר שהוא יודע לקרוא ולכתוב/ ערבית ספרותית. איש מצחיק, ממתי לערבים/ יש ספרותית יא חביבי אי-אי-אי/ חצי שעה יא חביבי בגרון./ הזיכרון הזה, במלא הרצינות, הוא/ אבא שלי.

תמיד הוא רב עם אמא על הווליום. גם היא חשבה שהוא משוגע. אף פעם לא הבנו למה הוא מתעקש לשמוע שירים בערבית. אמא אהבה שנסונים. איזו אשה מרשימה היא היתה. אבא היה מכבה את עיניו ויוצא עם הטרנזיסטור שלו למרפסת. שם היה יושב על כסא נמוך, מכופף את גבו כדי להתקרב לקול שבקע מהמכשיר. לא משנה כמה פעמים הסברתי לו שהקול בוקע מהאוזניות, הוא המשיך לשבת כך, מכווץ, עלוב.

אני זוכרת שנסעתי עם אמא לשוק. על האוטובוס, זקנה ערבייה מבוגרת סיפרה בדיחות בערבית שלא הבנתי לשאר הנשים הערביות באוטובוס. בשלב מסוים היא

הוציאה פיתות עם בשר והציעה לנו. כשסירבנו בנימוס היא הסבירה פתאום בעברית – “אתן יכולות לאכול את זה, זה כשר, אני שומרת שבת”. היא היתה זוהרת ומחויכת, כמו ידעה סוד שאני עוד לא הכרתי. היום אני מבינה את אבא טוב יותר בזכותה.

*

בגיל 13 יצאתי לעבוד. אבא ישב בבית. בן גוריון היה ראש הממשלה. מי היה שר האוצר? בטוח איזשהו טיפוס מאוס. התגעגעת לחברות שלי ולספרים. כבר לא רציתי קלמר נוצץ או עפרונות מיוחדים, רציתי רק להיות שם, בבית הספר. אחרי שטיפת שש או שבע כניסות ביום, הייתי חוזרת הביתה ומסתגרת בחדר. קראתי ברנר וטשרניחובסקי, למדתי לבד על העליות מרוסיה ומפולין והייתי אסירת תודה שגם אני הגעתי לכאן.

מדי פעם ביקשתי מאבא שינמיך את הטרגניסטור שלו, אבל אף פעם הוא לא הנמיך מספיק. תמיד הייתי צריכה להפסיק את לימודי כדי למצוא את האוזניות עם החוט השקוף, לחברן למכשיר ולהצמידן לאוזניו. והוא, בטקס הקבוע שלו, היה כובש את פניו ויוצא למרפסת. משוגע.

*

אמא הייתה אשה אמיתית. עדינות עטפה כל תזוזה שלה, כל מילה שיצאה לה מהפה. רק על אבא היא הייתה צועקת. כמה אהבתי לראות את אצבעותיה הארוכות מטופפות על הפסנתר במתנ"ס. ובבית היתה עוטפת אותי בשתי ידיה ומזמזמת לי נעימות רכות שלא הכרתי, כאילו רצתה לגונן על אוזני מההוא, עבד אל-והאב ומה-יה חביבי של אום כל-תום.

בבקררים היתה מכינה לי תיק קטן עם כריכים ופירות, ואני הייתי יושבת על אדן החלון ומנסה לאתר את הדמויות הכי מוזרות ברחוב. גברת אסתר מוציאה כסא למדרכה כדי לשאוף אויר. עליזה המשוגעת מנופפת בידיה כאילו היא רוצה לשבור קיר. מחלון המרתף דודה שרינה ומוריס מסתכלים על נעלי העוברים ושבים. ואני מלמעלה, צוחקת צוחקת, על הבושות שהם עושים.

הייתי ילדה אטומה. גברת אסתר. חדר קטן חנוק. בית בלי חוץ. יושבת על המדרכה כדי להתאוורר. לא היתה לה מרפסת או גן, אז היא הרויחה אויר כך, במדרכה. ושם גם נדרסה. לא ראיתי אותה, כפי שאף אחד לא ראה אותה מימיה.

כל לילה גברת אסתר יושבת על כיסא ברחוב/ רק לא בין חנוכה לפורים/ ידיה
שלוכות על שדיה הגדולים/ לפעמים באה שכנה, לפעמים גבאי בית הכנסת/
מסכין האיש, אחרי ניתוח שמו לו צינור לשתן, / טפו טפו, חוץ מפה, לא עלינו/
מדברים על החיים, על החצילים שהתייקרו והשום יא-ראב שיירד מחירו/
בסוף הגברת אסתר תמיד אומרת הכל טוב, הכל יהיה טוב/ הגדולים בממשלה
ידאגו והשם ישתבח ויפרנס/ בזכות רבי שמעון ורבי מאיר בעל הנס

עליזה לא רצתה מדרכה. היא רצתה חדר עם אוויר. כשהצליחה לפעור חור בקיר, פרצה
בבכי. סוף סוף יש לה ים כחול.

בפינת סלמה עדינה עוצרת ליד אחיזתיה נדיבות המחשוף, מחליפה איתן עגיל/
בסיגרייה, מקשקשת, עושה בלונים במסטיק, כמעט מתרגלת, נכנסת עם לקוח/
לחצר, מפשילה חצאית, מרימה רגל, כמעט מורגלת, עד אותו רגע בו היא/
קולטת בקצה אישונה עכברים נוברים בגלי האשפה וחומקים לצד הקירות/
ובכת אחת חותכת בה המחשבה

דוד מוריס מת ממחלת מעיים. דודה שרינה משגרונן ברגליים. הם הכירו את ארץ ישראל
רק דרך התבוננות בנעליים.

איך זה התחיל, אני ששואלת את האבלים, מן הרימטיוז של השנה שעברה? /
לא, עונה בנה, זה התחיל לפני עשרים וחמש שנה מן הרצפות/ שכל החיים
שטפה/ זה לא התחיל בבית החולים? אני מתעקשת שלא לשנות שיחה/
כשהייתה בבדיקות? / כן, מתעקש בנה, זה התחיל בבית החולים לפני עשרים
וחמש שנה/ פועלת ניקיון קבועה/ הוא מדגיש בלעג/ בקושי חייתה

*

חזרתי לבית הספר בגיל 17. ידעתי יותר טוב מכולם. הכרתי את ברנר ואת אסתר ועליזה.
עברתי דרך חתחתים לא כבושה, כזו שעוברי דרכים כובשים אותה לאט, הדרך השחורה:
שירה ערבית בווליום נמוך שבקעה מטרנזיסטורים קטנים, שירת קודש ערבית ששרדה
בין כתלי בתי הכנסת, קולות מוסיקאליים שנותבו לחאפלות המוניות.
הלכתי ללמוד בחו"ל. כתבתי שם על ישראל. נתתי שם לכל מה שראיתי והיה נטול

שם בשבילי תקופה כה ארוכה. רציתי להתבונן על אנשים מהבטן, מן הקרביים. הייתי נטועה במקצוע העשוי להתעסק עם אנשים כ"תיקים" וכ"מקרים", אבל הייתי בתוך הדברים. בתוך ולא מחוץ. שברתי קיר.

*

עכשיו, לנוח.

גלית ברוידא

כל דיבורו היה בכי, נדמה לי שאפילו כשחיך, חייך תוך בכי

מתוך צרור מכתבים שכתב אברהם ברוידא, חבר הקיבוץ כפר מנחם שהתגייס לבריגדה היהודית בעת מלחמת העולם השנייה, רקמה נכדתו, גלית ברוידא, סיפור עדות מרתק של אדם הנקרע בין הרצון להציל כמה שיותר מן העולם היהודי שחרב במלחמה, לבין כמיהתו לעולם החדש המגולם במשפחה החדשה שהקים ושהשאיר בארץ, בקיבוץ.

בלתי מוכרים חשובים!

כותב אליכם אחד מהיהודים המעטים אשר ניצלו מהתליינים האכזריים של היטלר.

אני פונה אליכם, בלתי מוכרים חשובים, בבקשה גדולה,

לעזור לי למצוא את אחי אשר נשאר לי נצר יחידי מכל המשפחה.

שם אחי אברהם ברוידא, נולד בשנת 1911 בגרודנה. משנת 1932 הוא נמצא בארץ.

עד שנת 1941 הוא היה בקיבוץ השומר הצעיר "כרית". אז הוא עבר עם הקיבוץ לאן

שהוא בדרום.

היכן זה בדיוק אינני יודע. אני מבקש מכל ליבי שלא תשיבו את פני ריקם,

אולי מכירים אתם גרודנאים אנא מסרו להם את כתובתי ובקשתי לכתוב לי.

אם כי אינני כותב הרבה אני מבקש שתבינו לליבי ותמלאו את בקשתי.

בתודה,

הילל ברוידא, גרודנו.

אוקטובר 1944. הילל ברוידא, יצא מהמחבוא שהסתתר בו בתקופת המלחמה לאחר שהכוחות הגרמנים נסוגים מהשטח. הוא חזר לבית המשפחה בגרודנו שבבלרוס, על גבול רוסיה ופולין, ומשם שלח מכתבים לארץ ישראל בתקווה לאתר את אחיו אברהם

ולהודיע לו שהוא חי. המכתב הגיע לקיבוץ כפר מנחם ונשלח משם אל אברהם, ששירת באותן שנים בבריגדה היהודית באירופה. אברהם ברוידא היה סבא שלי.

הנסיעה צפונה לא התנהלה בדרכים ראשיות ובכבישים אלא בדרכי עפר צדדיות. השיירה עברה בכפרים ועיירות איטלקיות מנומנות שתושביהן לא ידעו עדיין שהצבא הגרמני נסוג. מהחלון הקטן שברכב נראו שדות מעובדים ועצי שקד אחדים במלא פריחתם. בשעות אחר הצהריים הם ירדו למישור והתקרבו לשפת הים. את הים לא ראו מפאת הערפל, אך הרגישו את הרוח הנושבת מן הים. במקומות אלו ניכרו עקבותיהן של הקרבות. ככל שהמשיכו לנסוע, סימני המלחמה נראו טריים יותר.

“הטייסים יודעים לקלוע למטרתם. הרס הבניינים מההפצצות הוא בעיקר על יד גשרים ועל יד כבישים, ישנם בניינים שחציים נהרסו וחציים נשארו עומדים.” עצים ערומים עמדו בשלכת לאורך הנחלים הזורמים והזכירו לו את העיר גרודנו ואת הנהר החוצה אותה ויוצא אל הכפרים השכנים. המחשבות, נדרו אל הקיבוץ שבועונה זו מכסה פלומה ירוקה את הגבעות סביבו, פלומה שהופכת לשדות קוצים צהובים תוך שבועות ספורים.

סוף המסע היה בעיר טרוויזו הנמצאת לא הרחק ממפגש הגבולות בין איטליה-אוסטריה-יוגוסלביה שפעם, אחרי עוד מלחמה, הייתה לסלובניה. ועד הבריגדה, בידיעת המפקד הבריגדיר בנג'מין, החרים כמה מבנים ששימשו כבית ספר אזורי ועכשיו עמדו ריקים. שם החלו לשכן את הפליטים עד שעברו למחנות שהוקמו במרכז איטליה. כבר בימים הראשונים התחילו להגיע פליטים יהודים מעבר לגבול. תחילה הגיעו ברגל אלה שהצליחו להסתתר או שהיו בפלוגות הפרטיזנים. אחר כך הגיעו ניצולי המחנות. המחנה גדל במהירות, מפליטים בודדים לעשרות, מאות ואלפים. המשאיות היו יוצאות בכוך אל מעבר לגבול וחוזרות עמוסות בערב.

היה זה בחורף. באותו יום כשחזר מארוחת הצהריים, הביא לו הסרג'נט מכתבים, כהרגלו, הוא הסתכל קודם על המעטפות כדי לסדר אותן לפי תאריכי הדואר, אך עיניו נתקלו במעטפה ועליה כתב יד לא מוכר לו וגם כתובת השולח נראתה משונה: “קיבוץ כפר מנחם” מתוך סקרנות פתח מעטפה זו ראשונה. כתב היד היה של הילל אחיו.

המכתב היה קצר ואמר הכל. מסביבו התערפל הכל. כשהתעורר מעלפוננו כתב לרוח'ה בת זוגו:

"רוח'ה אינני מסוגל לתאר לך איזו הרגשה איזמה הייתה לי אחרי שקבלתי את המכתב. אינני יודע איך לכנותו – כרגיל היו מכנים מכתב זה כתור מכתב מחריד, אך זה לא יהיה נכון אם אשתמש בביטוי זה. אני לא חרדתי בקוראי אותו. קראתיו בשקט יתכן שהיה זה שקט מעושה. אך לא יכולתי אחרת. תארי לך רוח'ה שאחרי שקראתי את המכתב הזה לא היה לי אף אחד שאוכל לספר לו, שקיבלתי מכתב מאחי שנשאר יחידי מכל משפחתי. רוח'ה, אני אומר לך שזה היה משהו איום הלא אי אפשר לעכל לבד ידיעה כזאת מוכרחים למישהו לספר ואין למי".

אברהם'ל התנדב להישאר במטבח של המחנה. לאדם מופנם כמוהו הכנת האוכל הייתה דרך להראות אהבה ודאגה. הוא התרכז בהכנת מרק מהמצרכים שסיפק הצבא וניסה להפיק מהם את הריח שעלה מהתבשילים שהייתה אמו מבשלת בבית בגרודנו. אמו מעולם לא הסכימה שעוזרת הבית תבשל, בעניין זה סמכה רק על עצמה. את הבנים לימדה לבשל ובכל ערב שבת היו מתכנסים בבית אנשים לתפילה ואחר כך הייתה מוגשת הארוחה.

הזיכרונות רודפים אותו והוא משחזר בראשו מנה אחר מנה. הדגים הממולאים שהוגשו עם חזרת לבנה שהורידה דמעות, הגריוולאך וההלזלאך, אווז אפוי בשיכר דובדבנים שאבא היה מייצר לבדו ולימים המשיך את מסורת ייצור השיכר במרתף שבנה מתחת לחדר הקטן בקיבוץ.

כאן במטבח אף אחד לא רואה אותו. הוא לבדו עם הסירים הגדולים, קוצץ בצל בכל פעם שהדמעות מציפות. כשהוא במטבח הוא יכול לחכות. להציץ מבעד לחלון שמשקיף אל השער ולנסות לזהות בתוך נחיל האנשים את הילל אחיו שאולי יגיע. בחצר המחנה תנועה בלתי פוסקת. כשמסתכלים מבעד לחלון המטבח נדמה שהרעש גדול. נשים שקשה לאמוד את גילן מסתובבות בקבוצות קטנות ומנסות לברר ולדלות מידע על מי שאיננו ומי שניצל. הגברים מתגודדים סביב לוח המודעות שעליו רשימות ארוכות עם שמות פרטיים ושמות משפחה, ומאין באו ולאן יצאו. הולכים ובאים, צריך לפנות מקום לחדשים. בחוץ הכל שקט. מדברים בלחש, עומדים בתור. בתור לרישום, בתור לאוכל, בתור לעלות שוב על המשאית שתיקח אותם מכאן הלאה והכול בקצב

אחר. אפילו הילדים שקטים.

"ילדים אלו שנולדו וגדלו בזמן שלטון הרשע של היטלר, הם שכמשך כל חייהם סבלו רעב ואולי אף פעם אחת לא אכלו לשובע, הם ילדים שבימות הקור הקשה שכארצותיהם קפאו מכפור מבלי שתהייה כסות לגופם, הם ילדים שמימי חייהם חיוך לא ראו ושמחה מה היא אינם יודעים. הם ילדים שאפילו לשחק באופן חופשי לא יכלו כי כלואים היו בין חומות הגטו הגבוהות נוסף לזה סבלו הילדים גם מכעס ופחד, משנאה ועינויים ממחזות זוועה של הרג ורצח. לעיניהם של רבים מהילדים האלה נרצחו כל האנשים היקרים להם, אמהות ואבות, אחים ואחיות. ניצלו רק אותם ילדים שהצליחו בזמן הרציחות לברוח ולהיחבא. כשראו ממקום מחבואם את כל הרציחות, לא יכלו אפילו לבכות מתוך פחד שיגלו את מקום מחבואם ויד הרוצח לא תפסח גם עליהם".

בפתח המטבח עמד נער. קשה מאוד להגדיר את גילו. ייתכן שהיה בן שלוש עשרה ואולי בן שבע עשרה. אברהמ'ל הפנה את מבטו והנער לא זז ממקומו. אסור היה להם להיכנס למטבח אך ברגע שהסיר את מבטו הנער התקרב אליו ונעצר במרחק נגיעה. במה לעזור לך? פנה אליו אברהמ'ל בידיש והוא לא ענה. ניסה בפולנית והוא לא הגיב. נער צנום חובש כובע צבאי המכסה את קרקפתו הגוזה ומצל על עיניו. אברהמ'ל ניסה להוציא אותו מהמטבח והנער נשאר. הוא פתח את הסיר והגיש לו מעט מרק בספל פח. הנער היסס אך חטף את הכוס וגמע את המרק הרותח בלגימה אחת. פתאום דמעות זולגות על לחייו, אולי נכווה בלשונו, אבל עמידתו נשארה איתנה והילד, ללא כל הקדמה החל לספר איך לנגד עיניו ירו באימו ורצצו את גולגולתה של אחותו הקטנה שהייתה בידי האם.

"את הסיפור סיפר תוך אדישות גמורה כאילו סיפר סתם איזה סיפור שכלל לא קשור עם חיי אנוש ודאי לא עם הקרובים לו ביותר. אמנם כל דיבורו היה תוך כדי בכי אבל גם הבכי, היה סתם בכי, לא כאב ולא דאגה אלא כל דיבורו היה בכי, נדמה לי שאפילו שחייך, חייך תוך בכי".

אברהמ'ל התקרב וניסה לשים יד על כתפו. הנער זרק את ספל הפח וברח. השחר עלה, חבריו לחדר עוד ישנו אך הוא אהב להשכים קום. בדממה וביעילות הוא אירגן את חפציו ויצא אל המקלחת. היה חודש מאי אך המים עדיין קפואים. הוא מילא סיר קטן וחימם מעט מים לגילוח. מול מראה קטנה נשקפו פניו. הלחיים שקועות, גוון

עוררו חזר להיות בהיר. כשעלה לארץ ישראל שלח להוריו תמונה בה נראה שזוף ועיניו נוצצות באור אחר. עכשיו עיניו האפורות כמעט נבלעות בצבע העור החיוור. יש רגעים שהוא חושב לבקש שחרור מוקדם. עברו כבר שלוש שנים מאז התגייס לצבא הבריטי. כשהחליט לעשות זאת ידע שרוחל'ה לא תעמוד בדרכו.

במכתב האחרון כתבה לו שנירה, בתם הבכורה, גנבה שוקולד. היא כל כך אוהבת שוקולד. היא אכלה ואכלה עד שהקיאא כי האמינה שכך תיגמל מהתשוקה הבורגנית הזאת. רוחל'ה רצתה לתת לה סטירה ועצרה בעצמה. עכשיו היא לא יודעת אם עשתה טוב או רע. הוא עונה לה:

“טוב עשית, המעשה הוא סימן למצוקה, וקראי לה את סיפור ‘האולר’ שכתב שלום עליכם”.

נירה לא זוכרת את הסיפור, ילדותה איננה, היא כתובה במכתבים.

ימים ארוכים עברו על נירה בדיר או במרעה. רגליה היו שחורות ופצועות ולה לא היה איכפת. כשרצתה להתנקות הלכה למכבסה, מילאה את הדלי במים עם סבון ושיפשפה חזק עד הברכיים, ואז אין שחור, רק אדום ושורף. רוחל'ה התאפקה לא לומר דבר ומייטק המחנך אמר שככה טוב.

נירה כתבה לאביה על טלה שנולד, על העצים שניטעו בט"ו בשבט. היא כתבה *“המצות שאפו במפייה הילדים מקרו למתבך ואת הכסף תרמו לקרן קימית”* ואברהמ'ל השיב במכתב כתוב בכתב יד נקי ומסודר ובסופו היו מסודרות המלים הסוררות:

במפייה=במאפייה קימית=קיימת

מקרו=מכרו למתבך=למטבח

אברהמ'ל חשב על נירה ומסביבו התחילה המולת הבוקר, עליו למהר למטבח. החיילים האחרים רוצים לצאת אל מעבר לגבול לגרמניה. לראות בעיניים ולנקום. הוא נשאר לחכות. טוב היה לו להיות לבדו, הוא לא היה צריך אתו איש.

מבחוץ קראו בשמו, הוא ניגב את ידיו ויצא לראות מי מחפש אותו בשעת בוקר זו. חייל מהגדוד רכוב על אופנוע עמד וחיכה לו. אברהמ'ל התקרב אליו והחייל לא התאפק וצעק אליו, “לך לבית הפליטים, אחיך הגיע”.

בכניסה לבית הפליטים עמד ברל, חברו של אברהמ'ל מילדות, ששירת אתו בכריגדה. ברל הכיר את הליל היטב עוד מגרודנו, והוא לא ידע דבר על בואו. הם חיפשו

ברשימות של אלה שבאו בלילה ומצאו את שמו של הילל. הם חיפשו מחדר לחדר, בין הצרורות המוטלים על הארץ, בין השמיכות הצבאיות והמיטות החשופות. מאחד החדרים עלה קול ילדה שרה בניב פולני כפרי כאילו אינה יהודייה, כאילו אינה מפה. כשניגשו, ראו אותה יושבת על קצה המיטה, ילדה כבת חמש, ולידה תינוק עטוף בשמיכה. הם שאלו אותה לשמה. "אילונשקה", ענתה ומבטה פנה אל הדלת. אברהמ'ל הפנה אף הוא את מבטו. אשה עמדה שם ומאחוריה, כמו צללית שחורה המסתירה את אור השמש העז, עמד הילל.

*

אברהמ'ל בדרכו הביתה, לקיבוץ. בתחנת הרכבת ברחובות עלה על "דרום יהודה" וירד במסמיה. השמש צרבה בעיניים וריח עשן וגללים עמד באוויר בשעת צהריים זו. היה שקט ורק פעויות עיזים ונעירת חמור נשמעו מהכפר הסמוך. אברהמ'ל פנה מזרחה לדרך העפר המובילה לכפר הערבי אידניבה דרך הכפר הערבי טינה. הוא חישב בראשו שאם ילך בקצב טוב את שבעת הקילומטרים יגיע לקיבוץ בתוך קצת יותר משעה ואולי יספיק לאכול ארוחת ארבע. הפעם האחרונה שאכל היתה אמש, בתחנת הרכבת במצרים. התרמיל לחץ בכתפיים והגב כאב. הגשם עוד לא ירד ורק כמה חצבים עוד עמדו בפריחתם. רוח חמה של חמסין סתווי ייבשה את השפתיים והעור האדים ונשרף.

בצד הדרך, מתחת לתאנה גדולה, ישבה כפרייה לבושה שמלה שחורה ועבה ומטפחת לבנה מכסה את פניה והציעה לו לקנות מעט תאנים בשלות. הוא ישב כמה רגעים, שתה מים קרים, קנה את התאנים והמשיך. הסילו הגבוה היה סימן ההיכר לקיבוץ. ממערב לו, במורד הגבעה, עמדו כבר חמישה בתים וכמה צריפים. בית הילדים, צבעו לבן, גג רעפים אדום וחלונות גדולים בכל חדר ולידו שדרת עצי פיקוס. מקצה השביל הבחין בדמות קטנה עומדת דרוכה ומביטה בו מבעד לשער הקטן של הקיבוץ. זה היה אהרן, בנו, ובידו רובה שבנה ממקל והוא מכוון אליו ויורה. "פיו פיו פיו, אתה מת! אתה מת! אתה מת!" קרא - וברח.

אברהמ'ל ביקש לרוץ אחריו אבל נירה, בתו הבכורה, ואחריה רוחל'ה, הופיעו במורד הגבעה והנה נירה כבר לידו, ורוחל'ה, שכל כך רצה לחבק חזק אל לבו רצה אחרי אהרן ונעלמה מאחורי אוהלי החיילים האוסטרלים שחנו בעמק כמו ציפורים לבנות וגדולות שעצרו לנוח מגדודיהן ועוד מעט כמוהו, ימשיכו הלאה.

וייני הדוב (או כמו שכולם נוהגים לקרוא לו, פו) – ביוגרפיה

אישית

כדרכם של הדברים, אני חושב שכדאי להתחיל מן ההתחלה. אירועים רבים קרו מאז אילו המובאים כאן, אך אני בוחר לספרם מתחילתם כפי שאני זוכר, ולו בשל העובדה שמעטים כל כך זוכרים את רגע היווצרם או יכולים להעיד על כך. כמו בכל תחילה של חיים חדשים, אתה נזרק לעולם בעוד שאחרים נמצאים כבר בעיצומם של חיים, מחכים או מופתעים לאור הגעתך ותמיד מקבלים אותך בחיוך. כך קרה גם איתי.

בראשית היה חושך. אני זוכר את עצמי צף בענן של נוירוני ונימים, סביבי הבזקים של אור המקרינים קטעי חיים שמופיעים, ומייד נעלמים בחשכת הריק. כמו מקטעי סרטים אילמים של מה שאכיר שנים מאוחר יותר כקולנוע. לא ידעתי מי או מה מופיע בחזיונות משונים אלה, אבל ידעתי שאני אינני היחיד שרואה אותם. הבנתי באיזו דרך עלומה שהם מגיעים מאני גדול יותר ושאני רק צופה בהתרחשויות שקורות אי שם. פעמים היו אלה יצורים בצורת שני קווים למטה, ריבוע ושני קווים מצדדיו. עיגול גדול דבוק היה להם מעל לכל אלה. יצורים אלה, כמובן שאז עוד לא ידעתי על קיומם של בני אדם או צורות חיים אחרות, הופיעו שוב ושוב עד שיכולתי לזהותם. אלה שחזרו תדירות היו חשובים כנראה. כי בכל פעם שהופיעו בתמונה המוקרנת גרמו למאות הצינורות שסביבי לרטוט ולשלוח מבזקי חשמל אלה לאלה, חזיון צבעוני ובהיר קצת כמו שמי זיקוקין בערב חגיגי. אז החלל שבו צפתי נהיה חמים ונמלא אהבה סמיכה.

דוגמה לסערת ברקים כזו הייתה קורית מדי ערב, בשעה קבועה פחות או יותר. קדמו לה סגירת דלתות החדר, כרים ושמיכות שמופיעים ונעלמים ואז חמימות משונה שמקיפה אותי. התלהטות פתאומית שבתחילה ערסלה אותי, אך לאט לאט התגברה לידי

סערה מהפכת קרביים וגוף. שבירי גלים מתנפצים ומתגלגלים ברעם ולאחר מכן הגיעה המיטה לחוף המבטחים של רוגע שלי.

הדמויות שידעתי לזהות בוודאות היו זו של ילד קטן ושל אישה גבוהה ורזה. הילד ביישן ובודד. משחק רוב הזמן בקוביות או נמצא אי שם בשדות הגדולים וביערות שהקיפו את הבית מכל עבריו. הוא ענה לשם כריסטופר או כריסטוף. לעיתים בילי-מון או סתם בילי. נוכחתי לדעת שהוא ילד, למרות שהאישה הגבוהה והרזה עשתה כל שביכולתה כדי לשוות לו מראה של ילדה. היא הורתה למשרתות להלביש אותו גרביים גבוהות כמעט עד לברך וחולצה מוארכת. שערו החום הבהיר נדמה כאילו מעולם לא ראה את להב המספריים והגן על ראשו כקסדת אופנוע פרועה. כריסטופר הקטן, בוודאי היה אז בן חמש או שש, נדמה בודד בעולם. לא היה לו חבר למשחק בשעות אחר הצהריים. רוב הפעמים בהן ראיתי אותו היה צמוד לנאני שלו (שמה הפרטי מעולם לא נאמר) ותמיד סחב אחריו בובה בלויה של דוב חום.

ברצוני לציין שתחילת זיכרונותי, עמומים ומקוטעים ככל שיהיו, נושאים עמם מספר אבחנות. האחת, היא ההבנה לאחר זמן מה, שהמקטעים בהם אנשים פונים אלי בשם אלן, אינם ממוענים אלי, אלא למי ששכנתי בתוכו. עובדה זו התחוררה לי ביום שבו חזיתי לראשונה באלן יושב למכתבתו בחדר העבודה. למולי הוקרן לסירוגין הנוף שנשקף מהחלון שמעל לשולחן. החצר הגדולה, משטחי הדשא עם שולחנות הפיקניק ולאחריהם היער הסבוך - חומה ירוקה כהה. לחילופין, ירד המבט למצע נייר צהבהב ששימש לכתיבה. קצותיהן של שתי ידיים בהירות רפרפו מעליו. העט שנאחז ביד ימין צייר אותיות שחורות דקות. בתחתית הדף חתם אלן את שמו. אם תשאלו את עצמכם כיצד ידעתי אז לקרוא, אשיב לכם בתשובה חד משמעית – לא ידעתי. אך חשתי שאני יודע בוודאות את מה שאלן יודע, ושאלו אינן הידיים שלי. לא אני שרבטתי על הדף ולא אני חתמתי. אז הבנתי שאני מישהו אחר. אבל מי אני, זאת לא יכולתי להתחיל לשער.

לא הכל היה שלם מן ההתחלה. החל מהזיכרונות הראשונים ועד לידתי, נוכחתי לדעת שאני נבנה חלקים – חלקים. אולי הדוגמה הקרובה ביותר לדרך בה נוצרתי אוכל לשאול מחבר חביב עלי ביותר. זוכרים את חתול הצ'שיר מאליס בארץ הפלאות? בהתחלה שומעים את קולו, לאחר מכן מופיע החיוך, ואז עיניים וראש וגוף. כך גם אני זוכר את הופעתי, אך לאורך זמן רב הרבה יותר.

בוקר אחד התעוררתי והבחנתי בנוכחותן של שתי ידיים זהובות שמנמנות. אלו הכילו רק כף גדולה אחידה ואגודל בצדה. במשך הזמן נוספו עוד ועוד איברים. תמיד הרגשתי את התוספת של גופי מגיעה מבעוד מועד. היא הייתה מלווה בסופת רגשות ורטט של הניווטים שמסביבי. לרוב היה זה במהלך שיטוטיהם של אלן וכריסטופר בסביבת הבית. לעיתים היו אלה טיולים לחלקים רחוקים יותר באחוזה. יערות סבוכים שבהם נחלים זורמים באיטיות ומעליהם גשרוני עץ למעבר בטוח או כמה אבנים גדולות המבצבצות מהקרקעית למעבר פחות בטוח, אך יותר מסעיר. לעתים הרגשתי את מחשבותי של אלן פועלות בעצמה דווקא בתוך הבית עצמו. היה זה כאשר הביט בכריסטופר משחק בצעצועיו. היו שם דב חום מסמורטט (כבר אמרתי שכריסטופר סחב אותו על כל המדרגות של הבית והמרפסת?) חזיר ורוד קטן ומה שנראה כמו חמור גדול שמוט ראש. כריסטופר תמיד שיחק איתם בחדרו, ישוב בפנינה וסביבו ערבוביית החיות. הוא הקים אותן לחיים, נתן לכל אחת מהן קול משלה, הדהיר אותן זו על גבי זו בבריחה מאויב מדומיין או הצעידן במסלול מכשולים, מעל ומתחת לחפצי הבית שהפכו לגזעי עצים נפולים. נאני הייתה ישובה בפנית החדר, סורגת ומציצה לחילופין במשחק התמים של הילד שמצא את כל עולמו בחברת החיות ממולאות הספוג.

אז עוד לא ידעתי דבר וחצוי דבר על החשיבות של חיות אלו, חשיבות שהעניק להם לא רק כריסטופר, אלא גם אלן. הוא יצר לעצמו עולם מקביל בו קמו הבובות לתחייה, קיבלו שמות ופנים, הוצעדו ביום חורף אל עץ האלון הגדול או להרפתקה חדשה מתחת לפני האדמה במאורת שפן. רק ממרחק השנים ניתן לומר בבטחה שאותם רגעים קסומים בחדר הילדים של בילי-מון, היו הרגעים בהם נוצרתי.

מהראש אל הדף

וכך קרה שמצאתי את עצמי, שלם כפי שעתיד אני להיראות בפעם הראשונה וכפי שאני מוכר לכם היום, מתגלגל בתוך החמימות בראשו של אלן, גדול כבר מכדי להישאר זמן רב. דוחק רגליים שמנמנות, גב ובטן אל דפנות ההכרה והדמיון. זמן רב עלתה בי התחושה שמהו הולך להשתנות ובקרוב אעזוב את מקומי לטובת מקום חדש. שהרי טבעי הוא לעזוב את הישן ולהתגלגל בצורה ובפנים חדשות יותר, זאת למדתי במרוצת חיי. הישן מפנה את מקומו ובמקומו צומחת הווייה רעננה יותר. מדרך הדברים, אלו

הרגילים לראות אותך בדרך אחת תמיד יקטרגו על דרכיך החדשות. אלן, למשל, הגיב בכעס רב, שנים לאחר מכן, כאשר ראה אותי בקולנוע, משתקף מהמסך על עיניהם של מאות ילדים מהופנטים. כריסטופר שנאלץ להסב את מבטו, כאשר נכנס לחנות כלבו גדולה במרכז לונדון והבחין במדף המתפקע מבוכות ממולאות בדמותי ובדמויות חבריי המשוכללות. הנורא מכל, היו ההעויות בהן הקפיאו אותנו היצרנים. מפניי שלי, למשל, השמחה מעולם לא משה והעצב מעולם לא עזב את פניו של איה. אלן עדי שלא תמיד שמחנו או נעצבנו.

אך אל נא נקדים את המאוחר. מאותו חלל צר מלהכיל אותי, נולדתי יום אחד אני, דובון גדול וזהוב. לא לידה כפי שילדים בשר ודם זוכים לה, אך אולי כמו לידה שהוריהם מספרים שזכו לה - נקייה וחשוכת צעקות וכאב.

זה קרה בשעה מאוחרת באחד מלילות הקיץ בבית הקבע של אלן ודפני, אותה אישה ארוכת איברים, אמו של כריסטופר. באותו ערב, עם שובם של נאני וכריס משיטוטיהם בשדות, שרק שקיעת השמש שמה להם קץ, ולאחר מקלחת חמה וסירוק שיער, ישבו כולם בסלון. תה ועוגיות מסוכרות הוגשו על צלחות חרסिנה. נאני ישבה על השטיח עם כריסטופר, משננים יחדיו קריאה במילים מתוך כרטיסיות, עליהן עמלה כל אחר הצהריים עד צאתם לטיול הערב. דפני ישבה בכיסא המרופד בצבע הבורדו ובידיה מסרגות, מהן השתלשלה גרב צעירה. אלן עישן את מקטרתו והסתכל בנעשה, כאשר פנה אליו כריסטופר בשאלה "מה עם סיפור, אבא?"

"באמת, מה עם סיפור", השיב לו אלן.

"אולי אתה מוכן בבקשה לספר לוויני הפו סיפור?"

"נראה לי שכן", אלן ענה, "אבל איזה מן סוג סיפורים הוא אוהב?"

"על עצמו", השיב כריסטופר. "כי הוא כזה מן דוב. אז אולי אתה מוכן בבקשה?"

הקשה כריסטופר בנימוס וחשש אופייניים.

"אנסה", אלן השיב. והוא ניסה וסיפר. וכך, למדתי את שמי ואת שמות חבריי: קנגה ורו, נמיר ואיה, חזרזיר ושפן וינשוף. וילדון אחד שכבר הכרתי הצטרף לחבורה. מאוחר יותר, לאחר שכולם סיימו את התה והעוגיות המסוכרות שלהם (חבל לוותר על דבש לטובת סוכר, אם תשאלו אותי) והלכו למיטות, המשיך אלן להסתובב בבית, ואני, בראשו, צופה דרך עיניו על המתרחש. ביחד יצאנו אל המרפסת המרוצפת הקטנה בצדו

האחורי של המטבח ולאחר עישון של מקטרת נוספת, סבנו חזרה אל הסלון החמים ומשם במעלה המדרגות אל חדר העבודה. כהרגל שכבר למדתי, לקח אלן את בלוק הדפים הצהוב, עט נובע ביד ימין והתיישב לכתוב. זה יכול היה להיות עוד פרץ כתיבה של שעת לילה, אלמלא הרגשתי את כל כולי נתקף צמרמורת של ציפייה מן העומד להתרחש. הכל סביבי נמלא אור. תמונות מטושטשות החלו ממלאות את החלל מכל עבר ואחר כך אור גדול ומסנוור.

*

אני שרוע על הדשא הירקרק שמדגדג לי את האוזניים. מעלי צמרות עצי דולב נוגעות לחילופין זו בזו, מחליפות ליטופי אצבעות ענפים דקים ברוח שבאה גלים מן המרחק. חיש קל הושטתי רגליים צהובות לאוויר והתהפכתי על צדי במיומנות ששמורה למי שכרסו מלאה בכל טוב. מתאזן חיש קל על שתי רגליים, הופ, הופ, נפנוף קל בידיים, והתייצבתי. נמצאתי ביער, ויצר הסקרנות הורה לי לצאת לדרך. אך לאן ללכת, לא ידעתי. שביל לא היה בסבך ששיחיו צמחו פרא. בין ענפי קוצים המצמחים גרגירים אדומים וכחולים השתרגו שלל פרחים כחולים גדולי כותרת. התחלתי ללכת בעקבות קול מוזר שעלה מאחורי קווצת שיח גדולה. בשתי כפות צמודות זו לזו הסטתי קבוצת ענפים ושרבבתי אף מרחרח בתאוה ושתי עיניים חקרניות. מולי התנשא עץ אלון גדול. במעלה הגזע זמזמה להקה רעשנית של דבורים. ניחוח חדש ומשגע הגיע לאפי. היה זה ריח הדבש. לא יכולתי לחשוב על דבר אחר אלא להגיע אליו.

אבל רגע, את כל זה אתם בוודאי יודעים. כלומר, מספיק שתיקחו לידיכם עותק מודפס מתקופה זו של חיי, שלה אני חב כמובן את ההצלחה. אלן השלים במהרה סיפור זה ועוד עלילות לא מעטות שבהן עברתי עם חבריי החיות ועם כריסטופר הרפתקאות שונות ומשונות. ותוך פחות משנה ידע כמעט כל ילד באנגליה את שמי ואת כל הקשור בהרפתקאות שנקרו בדרכי. תקופה זו לא הייתה קלה עבורי. כל ערב, עם עליית ילדי וילדות הממלכה המאוחדת למיטותיהם, התיישבו אבות או אמהות בפינת המיטה, קצת מעבר לשולי השמיכה ופתחו כריכה עבה. או אז החלה עלילת ההרפתקאות פעם נוספת. שמחנו, אני וחבריי לבצע זאת ערב ערב. לאחר שנעצמו עיני הילדים בכבודת ששמורה לסיפורי אגדות לפני השינה, היינו מתקבצים ומסכמים, שלמרות הקושי בביצוע הסיפור פעם נוספת, אין דבר הגורם לנו אושר גדול יותר מאשר לבוא לילדים אלה גם בחלומות

*

אל העולם הרחב

משנסגר דף אחד בחיי, החל פרק חדש ומסעיר לא פחות. עתה הייתי ברשות רבים כל כך, מקפץ ומדלג בין מוח למוח, בין דפי עמודים לפיות קטנים שביקשו מהוריהם רק דבר אחד לחג המולד – פו. פו, הם דרשו ורקעו ברגליים שאך לפני שנה למדו ללכת. הייתי דב מוכר כעת, אבל זאת קרה באופן מפתיע כל כך, שמהר מאוד לא יכולתי כלל להיזכר בתקופה הקצרה שבין אלמוניות לפרסום - התקופה שבה הייתי נכסם האישי של בני משפחת מילן.

אלן החל מתרחק בתקופה זו. הוא הרבה בנסיעות ללונדון ונשא את שמי אינספור פעמים ביום. וויני הדב היה הנושא של פגישות סביב שולחנות ארוכים עמוסי מאפרות. כן, דב קטן וחום העסיק באותם הימים את טובי המו"לים באנגליה. גברים, שדרכם הזעופה והרצינית הייתה לדון בנושאים שברומו של עולם – כלכלת היבשת והאי, מלחמות קרבות ותרגומים של מיטב הסופרים המיוסרים, בילו כעת בשיחות מהורהרות על עתידו של ספר המכיל מרדף אחר בלון כחול או מצעדם של חזרזיר ואיה בגשם של אפריל. וזה הצחיק אותי. אחרי הכל, אינני חושב שמי מאיתנו הבין באותם הימים את גודל השפעתו של מילן. אני זוכר, שכאשר הגיעו לביתם, הסיפורים נקראו שוב. הפעם לילדיהם, בחצי לחישה רכה אך בהתלהבות לא פחותה. רעיות הציצו דרך חרך הדלת הצר ולא האמינו; לראשונה ראו את עיני ילדיהן ובעליהן זורחות בחיוך משותף.

לאחר שנגמרו הדיונים ונחתמו החוזים, יכולתם לראות אותי נשקף מכל חלון ראווה. מכונות הדפוס שקשקו במרץ ופלטו דף אחר דף. אלה נכרכו לספרים ונערמו עד לשמי המפעלים. משם יצאו במשאיות לכל עורקי המדינה. מאוחר יותר שוכללו המשאיות לטובת אוניות שנשארו אותי, מתורגם לגרמנית ולהולנדית, ליפנית ולהודית על גלי ימים גועשים הישר לביתם ולליבותיהם של קוראים צעירים חדשים.

באותה מידה שהייתי בכל מקום כמעט, הייתי גם עם בני משפחת מילן. לא עזבתי אותם אף לא לרגע, על אף השינויים הגדולים שעברנו, הם ואני. אלן, כפי שציניתי, נעדר לעיתים קרובות. אך הפרסום השפיע על המילנים. משפחות שלמות חנו את רכביהן מחוץ לאחווה, יושבים לפיקניקים של ימי שמש ארוכים או מטיילים הלוך ושוב בניסיון

לראות בדל דמות מוכרת. הקופה הגדולה, כמובן, הייתה לראות את כריסטופר מסטובב עם בובת חיה כלשהי בידיו, עדיף עם דובון ממורטט, אותנטי. וככל שנשברו גלי ההערכה על גדות הבית, כך הוכנס הילד עמוק יותר ורחוק יותר מעין זדונית, כמו הדגיגים שמהירו מתחת לסלעים כאשר היית מקרב את פניך לפני הנחל. נני שמרה עליו מכל משמר אך בו בזמן לימדה אותו מהי חברת אנשים חדשים, כיצד להיפתח אל העולם שמחוץ לגבולות הגלקסיה שהייתה האחוזת הירוקה.

וככל שאני הפכתי לנחלת הכלל, כך הלך והתרחק ממני הילד שהחל את הכל. לא רק התבגרותו הטבעית חצצה עכשיו בינינו. טבעי היה שלא יחוש יותר את הרגשות הדקים שחש ילד אל בובת סמרטוטים. בעיקר הייתה זו התחושה כי אני איני יותר הדובון שהיה חברו הטוב והפכתי לדמות רחוקה ולא מוכרת. כריס חש, ובצדק עלי לציין, כי וויני שלו הופקע ממנו. נלקח לקרקס סובב עולם בו כולם היו מוזמנים חוץ ממנו עצמו. יתרה מכך, העולם כולו ראה תמונה מעוותת של המופע הנודד הזה.

אני מניח כי כל אלה, היו שנותיי הטובות ביותר אך גם המייסרות ביותר. יתכן וזו הנקודה בה הצלחתי להבין, ולו במעט, את עולמם של בני האדם ואת הייסורים שחווים רבים כל כך עם המעבר לבגרות. בשבילי הייתה זו חווית הקריעה מכרי הדשא של משפחת מילן שהייתה הכואבת ביותר. כן, נדדתי ברחבי העולם למקומות שלא שיערתי שקיימים. אבל ליבי היה תמיד שם, בכפר. בשעות הארוכות שלפני הקרנת סרט הייתי יושב, מגולגל בתוך סרט המקרנה ומנסה לדמיין מה קורה בביתם באותן שעות ממש. הייתי עוצם עיניים ורואה את עצמי מרחף מעל רחבת הכניסה, ראש קדימה וידיים לצדי הגוף, משתחל ברווח הדלת, צף מעט מעל לראשי המבוגרים בסלון, אך מייד נותן תנופה קלה בשתי הרגליים ועולה מעלה בגרם המדרגות וימינה לכיוון החדר בעל הדלת הכחולה וידית הזהב. בשקט, בדמיוני, הייתי פותח אותה ומרחף לתקרה. צופה בבילי-מון, הילד השתקן והחיוור מריץ אותי ואת חבריי במירוץ שליחים, נוזף בי על שהגעתי אחרון. ושם, בפינת התקרה ובו זמנית במקומי בגלגל ההסרטה שלפני ההצגה הגדולה, עיניי התמלאו דמעות.

פרסום

אין בי רצון להצטייר כמי שתקופה זו הייתה עבורו רק עצב וחרטה. כי כמו בכל קריעה

אתה נעצב ונפרד, אך מתחיל שלב חדש בחייך, עומד בזכות עצמך על שתי כפות הרגליים ומנסה לתהות מי אתה. לאחר אותן שנים של פרסום ראשוני, הופעה בספרים, בסרטים ובהצגות סיומי שנה בבתי ספר הגיע השלב בו דברים אכן יצאו מכלל שליטה.

שנות השישים היו תחילתו של עידן חדש בכל העולם. אנשים חיו טוב יותר מאי פעם, משפחות יצאו לבלות. תמו ימי הפיקניקים על הדשא. עכשיו היה הכל בגדול. כוונתי היא כמובן לאמריקה ופארקי השעשועים של דיסני. תערוכת של צבעים מסתחררים, תהלוכות עליזות וילדים עמוסי מכלי פופקורן קרמלי ומקלות עץ מסולסלי שיער סבתא. דיסני כבר לא היה איש חולם המצייר את הזיותו, אלא סחרחרת ענק שאינה עוצרת ולו רגע. וכולם רצו לעלות. אנשי ההזדמנויות הקטנות ואנשי הכסף הגדול. כולם ראו בדיסני הזדמנות. ובמקום בו ילדים מזילים דמעות כדי לקבל דבר מה, ההורים נכנעים וכסף ירוק זורם.

וכך קרה שבן לילה הפכתי לסופר-דב. הייתי נוכח בו זמנית גם בתהלוכת הפארק בה צעדו קולגות כשלגייה, רובין הוד, פינקויו ורבים אחרים שהיו שייכים עכשיו לחברת הענק. שכנתי גם בחנות המזכרות, שם יכלו ילדים לקנות אותי ולזרוק אותי במושב האחורי בדרך הביתה ובנוסף קיפצתי על מסכי הסרטים שהקרינו אותי, כל שעה עגולה, לפעוטות שהיו רכים מדי מכדי לעלות על מתקני הענק של הפארק. הפסקות לליקוק דבש ובהייה בשמיים הלכו והצטמצמו להן יותר ויותר. נדרשנו להגיר זיעה ולחייך מבוקר עד ערב. היינו בפסגה.

אני זוכר מתי הרגשתי בפעם הראשונה שזהו מסע לכיוון אחד, שמעתה והלאה אשאר תמיד בראשו ובידיעתו של מישהו. שאולי העולם הכיר ויכיר עוד גיבורים, אך מקומי מובטח בו לעולם. באותו ערב, לאחר סגירת הפארק על אחרון המבקרים, התיישבתי עם הידיד הוותיק איה למנוחה של קפה ועוגיות. יכולתי להרגיש שהוא בוחר שלא לדבר, מעביר משקל מרגל אל רגל ומכחכח בגרונו. הסתכלתי בו מהצד במבט חודר. לא הסתתי את עיני ממנו. דרשתי לדעת כמה מדובר. הוא הוריד את ראשו בתנועה מבושת ובקושי לכסן אלי מבט. "מכרו אותנו", הוא אמר בשקט. "זה נגמר, פו". "למי?", דרשתי לדעת מיד והוספתי כדרך של הלצה ש"אם יש לו אספקה סדירה של דבש, אני מוכן ללכת איתו". אבל איה לא צחק. "הפעם זה רציני, פו. איבדנו הכל." אומר

לכם בכנות שלא התרגשתי באותו ערב מהנימה הרצינית של איה. אחרי הכל, הוא נולד רציני וכנראה שכך גם יישאר לנצח. ואז הוא הרחיב וסיפר שמילן מכר את כל הזכויות עלינו. שימוש חופשי, ללא אישורים וזכות ווטו. אנחנו של דיסני. "נו, אז מה? אז נחתם איזה חוזה איפשהו בלוס אנג'לס, זה משנה את העובדה שאנחנו עדיין פה, יחד?"

הקשיתי על איה. לא רצייתי לראות כך את הדברים. "אתה לא מבין, אה?" מעולם לא שמעתי אותו כה מדוכא ונסער. "מעכשיו נגמרו הזמנים של סרטים ודיסנילנד וחיים טובים. מעכשיו זה כוסות, ומזכרות, והופעות בטלוויזיה. נהיה על לוחות שנה ומעטפות, נקועקע על ישבנים וידיים. נוטבע על נייר טואלט, אולי. לא נהיה שייכים לאף אחד שידאג לנו. יום אחד אנשים ישכחו את חוות קוצ'פורד ואת יער אשדון". רצייתי להרגיע אותו, אבל חשתי שיש אמת בדבריו. שנבגדנו.

אני חושב שממרחק הזמן איה צדק, אך דבריו באותו היום היו מעט קודרים מדי. נכון, מעטים היום הילדים שקוראים את סיפורי בשקיקה כמו פעם ושמבקשים לאחר מכן לצאת ולחפש ליד ביתם את הנחל העמוק שעברנו אנחנו בסיפור. אבל כל עוד ישנם כאלה, אינני מאבד תקווה ובוודאי לא את שמחת החיים שלי. אינני מרשה לעצמי. כי אם זה יקרה, תאבד השמחה לעוד ילד אחד, ואז יאבד הכל. לכן אני עדיין מרים, אחרי כל השנים האלה, טלפון שבועי לחבריי – לאיה, חזרזיר ונמיר, שואל בשלומם של קננה הזקנה ורו שעושה חיל (אך עדיין מאבד את הכיוון כשהוא מחוץ לכיס). אני לא מחמיץ שבוע בלי לשמוע את קולם, שואל איך עוברים הימים ומתעניין בחוויות מעניינות שעולות מפעם בפעם. חזרזיר, למשל, סיפר לי שפעם ילד זיהה את ברחוב למרות משקפי השמש והצעיף. אבל הוא התעשת, ניגש לילד ולאם ובנימה חינוכית אמר לו "לא יפה לקרוא לאנשים בשמות, ילד. גם אם נדמה לך שחשבת שאני הוא מישהו אחר." ולאם הוסיף, "כדאי אולי שתמעיטי בסיפורים. הילד בעל דמיון מפותח." צחקתי כשהוא סיפר לי את הסיפור הזה. התגלגלתי מצחוק. על הגב, ככה, כמו פעם כשהבטן לשמיים ואפשר לרקוע ברגליים בלי ליפול. שלמות עטפה את התודעה שלי. הבנתי שנהיה פה לנצח. תמיד יהיה ילד באנגליה או בכל מקום אחר שיבקש סיפור לילה טוב. גם אם הוא יירדם לאחר שני דפים, אנחנו שם איתו בחלום, או על המדף, בתוך הספר הסגור. וזה הופך את החיים לקצת יותר נחמדים, אתם לא חושבים?

עדי כהן

אורן

תאריך לא ידוע.

נולדתי ב-09/06/1996 "הדבר המצחיק הוא" מספרת אימי "שתמיד חשבנו שזה תאריך של מזל".

26/05/2005

כשהיינו קטנים אמא תמיד היתה מספרת לעמית ולי סיפור לפני השינה. לפעמים היינו מבקשים שניים. אם לא היה מאוחר מדיי הסכימה אמא להמשיך לסיפור השני. תמיד לפני שיצאה אמא מהחדר, היתה נותנת לי נשיקת לילה טוב ומכסה אותי. אני זוכר שפעם אחת נרדמתי ואמא פחדה שאתעורר, באמצע הסיפור היא סגרה את הספר, קמה והלכה על קצות האצבעות אל הדלת, העיניים כבר היו עצומות ובכל זאת שאלתי: "אמא, מה עם נשיקת הלילה טוב שלי?" אמא פרצה בצחוק שהעיר את עמית. ומאז כל לילה אמא יודעת שאסור לה ללכת לישון בלי לתת לי נשיקת לילה טוב.

22/09/2005

ערב אחד היינו בחדר השינה אמא ואני, אמא התארגנה לקראת יציאה ואני ישבתי על המיטה, היא התאפרה ושמה בושם ואני פתאום התחלתי להשתעל, אמא הביטה בי בדאגה וחשבה שתיכף ומייד זה יעבור. השתעלתי חזק עוד יותר וסימנתי לה לטפוח לי על הגב כדי שאפסיק להשתעל. אמא טפחה לי על הגב, חייכה חיוך קל וחייבה אותי חזק. היא בטח הבינה, בסך הכל רציתי קצת תשומת לב.

03/11/2005

כשהייתי קטן, לפעמים סבתא היתה עושה לי הפתעה והיתה באה לקחת אותי מהגן, יום אחד סבתא באה לקחת אותי ובדרך הביתה הייתי קצת עייף. ישבתי מאחורה על כיסא הבוגרים באוטו הלבן של סבתא והסתכלתי מהחלון,

- "איזה יום יפה היום!" חייכה סבתא.

- "זה בכלל לא יום יפה!" כעסתי.

- "אני לא יודעת איזה יום יש לך אבל אצלי זה נראה יום מאוד יפה וזה בסדר, לכל אחד לפעמים יש ימים יפים, ולפעמים ימים יפים פחות. ניסיתי לחשוב למה התכוונה סבתא.

14/01/2006

עלינו במדרגות עמית ואני, ענבר ישבה שם למטה והפכה את הסלון לחדר המשחקים הקטן והפרטי שלה, אמא ביקשה מענבר לסדר את הסלון. ענבר הקטנה החליטה שזהו הרגע המתאים ביותר לבחון מקרוב את סבלנותה של אימי והצהירה: "אני לא המשרת שלך, את לא תגידי לי מה לעשות!" שתיקה רועמת, סוף העולם קרב למרחק שתי שניות, המשחקים ברחו לצדדים והמילים הסתתרו מאחורי גבה של ענבר הקטנה, מתגוננות מפני המטר הצפוי. הסתכלתי על עמית במבט זריז שפירושו: "בוא מהר נתפוס מחסה, אנחנו ממש לא נחוצים פה כרגע." אמא קלטה את המבט שלי שמשום מה שעשע אותה כל כך, ופרצה בצחוק גדול וכובש. זה היה מחזה יפה כל כך, לראות את אמא צוחקת, אז צחקנו כולנו בלי להבין למה ואיך, פשוט צחקנו. אמא שלי, היא הכי יפה בעולם. וכשהיא צוחקת, אני מאושר כל כך.

29/08/2007

עברנו דירה ממודיעין לרעות. הבית במודיעין היה גדול, אבל הבית ברעות גדול הרבה יותר. קיבלתי משחקים חדשים וסוף סוף גם מיטת נוער מתקפלת. הרחובות ברעות שקטים, אין את אפר הבניה הלבן של העיר, אין את רעש המכוניות או הריח הטרי של צביעת הבתים החדשים. הכל ברעות ירוק חום וכתום, צבעים חזקים של שקיעה, התחלה חדשה. מחר אפגוש חברים חדשים. הבטן כואבת לי כי אני מתרגש נורא.

01/09/2007

הגענו לבית הספר, היתה הפסקה וכל הילדים שיחקו כדורגל במגרש, שמחתי מאוד. המגרש היה גדול וכבר דמיינתי לעצמי איך כל הילדים יתפעלו מיכולות המשחק שלי. "אתה הילד החדש" פנתה אליי ילדה תכולת עיניים. "כן. ומי את?" שאלתי בביטחון מלא "אני אופיר, אורנה ביקשה שאראה לך את בית הספר ואכיר לך את כולם." כשעברנו בבית הספר כולם הסתכלו על הילד החדש, עלי. בסיום יום הלימודים רצתי לעבר השער,

אמא כבר היתה שם וחיכתה לי באוטו, ענבר הקטנה ישבה מאחור. אמא חייכה חיוך גדול, כשראתה אותי מחייך, יש לי חיוך גדול אבל תמיד כשאני מחייך אמא מחייכת חיוך גדול הרבה יותר.

04/02/2009

חזרתי הביתה מהלימודים וסיפרתי לאמא על התכנון הגדול שלי לכבוד בר המצווה! החלטתי להכין קטע שיר וריקוד קצר שאתו אופיע כבר המצווה, רצתי לחדר, תכננתי תוך דקות אחדות את הביצוע ורצתי למטה להציג אותו לאמא, אמא ניסתה לעצור את הצחוק,

- "מה? זה לא יפה?" שאלתי בחצי חיוך- חצי מבוכה.

- "זה נוראי!" קבעה אמא ופרצה בצחוק גדול. כעסתי אבל גם לא יכולתי שלא לצחוק, היא הציעה שנחפש שיר אחר. עלינו לחדר מחשב וחיפשנו שיר, הדפסנו את מילות השיר "Let it be" ותרגמנו אותן כדי שאבין את המשמעות של השיר. אמא הציעה שאלמד לנגן את השיר בגיטרה. ביום רביעי, בשיעור גיטרה יונתן המורה שלי לימד אותי את התווים.

25/03/2009

אמא וסבתא נסעו ללונדון לשבוע ובתור האח הגדול החלטתי לקחת פיקוד. אספתי את ענבר מהגן וחיממתי לה ארוחת צהריים, כשענבר סיימה לאכול היא רצה לסלון וישבה מול הטלוויזיה. עמית הגיע חצי שעה אחרינו והתיישב מול השולחן, הגשתי לעמית את הצלחת והוא דחף אותה הצידה, "אני לא רעב" פסק. "אבל חיממתי לך, תאכל!" הרגשתי קצת כמו אמא, אבל הופתעתי לגלות שבניגוד לאמא שאיתה עמית צריך להתווכח, הוא הביא את הצלחת קרוב אליו והתחיל לאכול. אבל בלילה לפני השינה התגעגעתי קצת לאמא. הסתובבתי אל הקיר ופתאום אבא נכנס אל החדר, "אמא השאירה לי כאן משהו בשבילך" הוא התקרב, נתן לי שתי נשיקות על הלחי ודגדג אותי, צחקתי נורא. "לילה טוב" הוא הסתובב, כיבה את האור והשאיר אותי לבד, ועכשיו הייתי עצוב עוד יותר.

06/04/2009

חופשת הפסח הגיעה וזה אומר שאפשר ללכת לישון מתי שרוצים. ביום שלישי עומרי התקשר אליי הביתה והציע שנלך לישון יחד עם גידי אצל בן. לבן יש בבית שולחן סנוקר

ומלא משחקי מחשב. בערב היתה רוח חמה. בנינו אוהל בדשא שכבית של בן. בלילה לא הצלחתי להירדם. וכשנרדמתי סוף סוף חלמתי שאני חוזר הביתה אבל הבית היה ריק, ניסיתי להדליק את האור בכניסה לבית אבל הוא פשוט לא עבד, צעקתי לאבא ולאמא אבל אף אחד לא ענה לי. התעוררתי בבהלה. חייכתי כי הבנתי שזה היה רק חלום וכנראה אחרי דקה או שתיים נרדמתי שוב. כבוקר שתינו מיץ תפוזים ואכלנו קרואסונים, אחר כך יצאנו לגינה,

- "איזה כיף לך.. יש לך הכל" אמר עומרי לבן,

*

- "חכו שתראו את זה" אמר בן ורץ למדרגות. בן עלה לחדר השינה של הוריו, ירד ואקדה בידו. כולנו הסתקרנו ולי בעט בכטן הפחד. בן טען מחסנית לתוך האקדה, דרך אותו וכיוון לאדמה. הרגשתי כמו בסרט.

- "די! תפסיק!" צעק גידי ושם את ידיו על האוזניים, "זה מסוכן" אבל בן המשיך - "מה אתה מפחד? איזה תינוק, כשנסענו לחו"ל כל המשפחה, אבא שלי לקח אותי לצייד ולימד אותי איך משתמשים באקדה, יריתי כבר מלא פעמים, אתם בטח לא יודעים איך לירות באקדה, תראו איך יורים" וירה. ההדף דחף אותו צעד וחצי אחורה, ואנחנו נשארנו המומים, זה היה גדול מדי. היו לי בעיניים עננים כבדים ואפורים, לא יכולתי לראות או לשמוע דבר. בן כיוון את האקדה לראשי.

- "מה אתם מפחדים? אם שמים את הנשק על נצור הוא לא יורה, תראו..."

*

מתוך ראיון פרטי עם דור קאוף:

"סוף סוף, חשבתי לעצמי והתמתחתי, קצת חופש מהלימודים, יום קיצי כזה ללכת לים, הייתי אז בכתה ח' יובל יֶשָׁן אצלי והחלטנו ללכת לים, קבענו עם עוד כמה חברים מהכיתה בתחנת רכבת והלכנו להביא בגד ים מהבית של יובל. הלכנו בשביל השחור מאחורי המקלט של הסיירות, פתאום ראינו שני ילדים רצים באמצע הרחוב בפאניקה, מבועתים, מזיעים, לא יודעים לאן לרוץ,

- 'מה קרה' קראנו לעברם

- 'שיחקנו עם אקדה של אבא של חבר ונפלט לנו כדור בראש של חבר והוא שוכב מת' הם בטח צוחקים עלינו, חשבנו. אחד מהם ביקש ממני שיחה להתקשר לאמא שלו והוא

פשוט התקשר ואמר לה "אמא אני ממש מפחד אני רץ הביתה" הוא החזיר לי את הפלאפון והם התחילו לרוץ.

- 'מה? הם עובדים עלינו? שאלתי את יובל' צעקנו להם 'רגע, איפה זה קרה?' רצינו להיות בטוחים. הם הצביעו על הבית בקצה הרחוב. לא ידענו אם להתקשר למשטרה או לא, היינו בטוחים שזה לא אמיתי, בסוף החלטנו להתקשר, יובל התקשר מהפלאפון שלו למשטרה ואני התקשרתי למגן דוד אדום, אמרתי בטלפון לפרמדיק ששמענו שני ילדים הרגע אומרים לנו שנפלט כדור על ראש של חבר.

- "מה, מה? אתה רואה את זה?, אתה בטוח שזה אמיתי?"

- "זה מה ששמעתי, אני עוד לא שם, אני לא יודע אם זה אמיתי או לא"

- "אני רוצה לדעת אם זה אמיתי לפני שאני שולח אמבולנס, לך לשם"

רצנו לרחוב וראינו בחוץ ילד עם טלפון של הבית ביד רץ במעגלים עד לכניסה לרחוב וחוזר, ככה, הלוך חוזר, ניסינו לדבר איתו והוא פשוט לא ענה, שאלנו אותו מה קרה, והוא לא תקשר, הוא היה בהלם ולא הגיב לכלום. הייתי עדיין עם הפרמדיק על הקו.

- 'כן זה אמיתי, אני רואה פה את הילד בחוץ והוא בפאניקה'

- 'זה לא מספיק, תכנס לתוך הבית ותראה שזה אמיתי'

- 'אני מפחד' השבתי לו

- 'אני לא יכול לשלוח אמבולנס בלי שתגייד לי שאתה רואה אותו'

לאט נכנסתי לבית, יובל נכנס כמה צעדים אחרי והצצנו פנימה. ראיתי את אורן, שוכב על הגב. בסלון, בתוך שלולית של דם, היה ריח חזק שאני פשוט לא יכול לתאר במילים. איך שראיתי את זה הסתובבתי ולא רציתי לראות יותר.

- 'כן זה אמיתי אני רואה את הילד שוכב פה על הרצפה'

- 'תבדוק אם הוא נושם, תראה אם יש לו דופק'. בלי לחשוב הסתובבתי חזרה אל הבית, לא הייתי מסוגל להתקרב אבל ראיתי שהחזה שלו עולה ויורד

- 'כן הוא נושם'

- 'אני שולח אמבולנס'

*

07/04/2009

מתוך מבזק חדשות 'שש עם עודד':

"אנחנו פותחים באסון הכבד היום ביישוב רעות. נער ירה בשוגג בחברו אורן מזרחי בן 12 והרגו בעת משחק בנשק של אביו. האב המחזיק בנשק נעצר במשטרת מודיעין.... "

01/01/2012

מתוך ראיון פרטי עם סיגלית מזרחי:

"רצנו מהר לבית חולים, קצין הביטחון של היישוב הסיע אותנו וכל הדרך אייל אומר לי 'יהיה בסדר, יהיה בסדר..אמרת לי' מה יהיה בסדר? קח בחשבון שאם ירו לו לראש אז הוא יהיה משותק' כבר בראש דמיינתי אותו לעצמי בכסא גלגלים, חושבת שצריך לשפץ את הבית כדי שהוא יוכל להסתדר ואייל כל הזמן המשיך ואמר לי 'יהיה בסדר', בכלל לא ידעתי על מה הוא מדבר גם לא היו לי את כל התחושות האימהיות האלו, אני שומעת אמהות של חיילים שאומרות 'היתה לנו תחושה, הרגשנו, ידענו!', מי ידע בכלל? נכנסו כמו סערה לבית החולים ואמרתי שאני האמא של הילד שירו לו בראש, אמרו לנו: 'כנסו לחדר', שאלתי 'מה חדר? תכניסו אותנו לחדר ניתוחים!' ואז הרופא התיישב, הוא לא אמר 'אני מצטער' כי אז היינו מבינים, אז הוא אמר.. 'אני רוצה להגיד לכם... שהוא נפטר'. ובאותו רגע לא בכינו, אי אפשר לבכות. צעקתי, אני לא יודעת מה אבל צעקתי. אייל צעק 'אני לא מאמין, אני לא מאמין'. אני זוכרת שכל אותו זמן ראיתי בזווית העין את הרופא, יושב ותופס את הראש שלו בשתי הידיים".

03/03/2012

מתוך ראיון פרטי עם אופיר שטיינר:

"הייתי ביום כף עם להקת הריקוד שלי, מהרכבת לקחנו מונית ובמונית שמענו שנער בן 12 נורה מחברו, משהו כזה, פשוט התפללתי שזה לא מהשכבה שלי אבל אמרתי לעצמי שזה לא הגיוני כי אנחנו בני 13, הגענו לדיזינגוף, שמתו את זה בצד, נכנסנו לאחת החנויות ואז אמא שלי התקשרה

- "אופיר, משהו נורא קרה, תגיעי הביתה ואני אספר לך"

- "לא אני רוצה לשמוע עכשיו"

- "הילד שנהרג, זה היה יונתן, מהשכבה שלך"

התחלתי לבכות, לא כל כך הכרתי את יונתן אבל זה היה לי נורא מוזר, בכיתי נורא. אחרי רגע אמא התקשרה אלי שוב

“אני מצטערת, זה לא יונתן, זה היה אורן מזרחי”

באותה שנייה פשוט נפלתי על הרצפה, לא יכולתי לדבר, חברים שלי שאלו אותי מה קרה ופשוט לא הצלחתי להגיד. זה היה היום שבכיתי בו הכי הרבה בחיים שלי. למחרת ישבתי על המיטה עם העיתון וחיבקתי את התמונות שלו עד שהכריחו אותי לרדת לארוחת החג, ירדתי לארוחה וביקשתי שישימו לו צלחת.”

08/04/2007

מתוך “הגדה לפסח” שכתב עמית בערב האירוע

“היום, יום רביעי ה-8 באפריל, אנחנו קוראים הגדה על ילד מאוד מיוחד שקוראים לו אורן. אנחנו חייבים לספר עליו תמיד, לחשוב עליו תמיד. זה סיפור הגדה על ילד מופלא, אח מקסים וילד אוהב שלא נמצא איתנו כבר ושנשאר לנו רק לכבד את זכרו. זה סיפור הגדה בלי שירים, בלי אפיקומן, ובלי קריאות שמחה. הסיפור על ילד שנולד ביום ראשון ה- 09/06/1996 וזכה לחיים מופלאים שארכו כמעט 13 שנה.”

01/01/2012

סיגלית מזרחי, מתוך ראיון פרטי:

“הרבה פעמים שאלתי את עצמי איך עדיין לא אשפזו אותי. מאותו יום אני לא הסכמתי בשום אופן להתקרב לעמית וענבר, לא לגעת בהם לא לראות אותם לא לשחק איתם, שום דבר. פגעו לי באמהות שלי ולא יכולתי להיות אמא. ישבנו ענבר, עמית ואני מול הטלוויזיה שעות, דבר שלא הצריך מאיתנו לדבר אחד עם השני או לחשוב על משהו”

אופיר שטייני, מתוך ראיון פרטי:

“לפעמים, כשסיגלית ואייל יצאו לסידורים רותם היתה עושה בייביסיטר לעמית ולענבר, יום אחד רותם לא יכלה לשמור עליהם וסיגלית התקשרה ושאלה אם אוכל להחליף את רותם. שמחתי כל כך, רציתי להרגיש קשר כלשהו לאורן. הגעתי לבית של אורן ובשלב מסויים נכנסתי לחדר של אורן וזה היה מוזר כל כך, הרגשתי אותו שם. הוא לא עוזב

אותי, במחשבות ובחלומות. כעסתי כי לא נפרדתי ממנו כמו שצריך הזיכרון האחרון שלי
ממנו היה במסדרון בבית הספר

- "היי אורן"

- "היי, מה קורה?"

- "בסדר, הכל טוב.."

זה עצוב לי שזה הזיכרון האחרון שלי ממנו. דברם קצת נעלמים לי, פעם עוד הצלחתי
לשמוע את הקול שלו וזה שובר אותי, שאני כבר לא מצליחה לשמוע את הקול שלו
יותר. יום אחד חלמתי שהיינו במקום כלשהו והוא החזיק לי את היד, ברגע מסוים הוא
אמר לי שהוא צריך ללכת, שאלתי אותו אורן לאן אתה הולך. הוא אמר לי שהכל בסדר
ועזב לי את היד. זה היה הרגע שהבנתי שאורן הלך ושהוא לא יחזור."

*

סיגלית מזרחי, מתוך יומן אישי:

"-עשיתי קניה יפה היום של ספרים! סוף כל סוף.

-כן, הגיע הזמן. מה קנית?

-אם אומר לך, זה לא ידבר אליך, כמה לא אהבת לקרוא... אתה קורא עכשיו?

-לא, בכלל לא. אין לי זמן.

-אין לך זמן?

-בואי לא נפרט כרגע... כמו שאמרתי זה מורכב."

-מתי אתה חושב שאצליח לקלוט?

-ביום שתרגישי שעבר עלייך יום נורמלי.

-אה... בזמן הזה.. טוב, נשאיר את זה ככה, מורכב.

-תארתי לעצמי, נו אז מה קנית?

-האמת לא ספרי קריאה, בעיקר ספרי עיון פסיכולוגים, ספרי הסטוריה וספר קלאסי אחד

של מארק טוויין.

-אמא, את יכולה לזוז קצת.

-כן, למה?

-לאחבל על הגיטרה...

-נו באמת! התחלתי לדאוג לעצמי!

-מגה דבה.

- אין ספק שלא היית שמח לראות אותי כפי שאני עכשיו.

-שכחת? אבל אני כן רואה. אבל לא אקרא לך הפעם מגה דבה.

-תודה נשמה. אוי....

- חה... חה... חה...

-די מספיק אין לי סבלנות לבדיחות. אני מאוד מנסה לחייך ולצחוק לאחים שלך אבל

לפעמים אני מרגישה רק ריקנות. עם עמית כבר הפסקתי לגמרי לשחק

באזכרה שלך הוא רצה לחכות מחוץ לבית הקברות. הוא לא מסוגל להתמודד עם הכאב

- את האמא. תעזרי לו

-אני אוהבת אותך ילד שלי.

-אני אוהב אותך אמא שלי.

*

02/01/2012

סיגלית מזרחי, מתוך ריאיון פרטי:

ביולי אחי הצעיר היה צריך להתחתן, ואמרנו לו שהוא עושה את החתונה בדיוק כמו

שהוא תכנן, אמא שלי התעקשה שאני אקח ציפרלקס כדי שאהיה רגועה בחתונה. שבוע

לפני החתונה התחלתי לשותת את הציפרלקס. ראיתי שלאט לאט זה גמר אותי, זה סימם

אותי אבל אז עם זאת קלטתי שאני מצליחה לתקשר עם עמית וענבר, שאני מצליחה

לגעת בהם. אחרי חודשיים אחרי כבר הצלחתי לחבק אותם. "

*

והוא יחיה
ושורשים יכה
העץ הקטן שלי
העץ הלבן שלי.
עצמתי עיניים
החרשתי אוזניים
ושמעתי אותו שר
הייתי מאושר
היה לו אור
וצליל ערב
צבע חזק וחיוך שליו
היה לו לעץ שאני כל כך אוהב
וככה הוא נולד העץ שלי
ביום המזל שלי
הגוזל שלי
וחיכיתי שיגדל מולי
וחיכיתי שיגדל..

זה היה לא מזמן
כשהייתי קטן
למדנו בגן
על חג האילן
בערב לפני השנה
לחשתי משאלה קטנה
ביקשתי עץ עם מנגינה
שיגדל לי בגינה
חיכיתי לחג האילן
כמו שלמדנו בגן
אסף הביא שעועית אדומה
והדס הביאה אפונה קטנה
ורק אני בתוך חליל
לגן הבאתי צליל
מחכה נרגש כבר להתחיל
לקפל אותו לשתיל.
עם חיוך ומעדר
יצאנו לחצר
כל ילד בור קטן חופר
ורק אני חפרתי בור עמוק
להביא אליו תווים מרחוק
קשרתי צלילים לאלומה
והם נספגו באדמה
ישבתי לצידו והקשבתי בדממה
איך תיכף בקרוב יהפוך למנגינה
והשמש החמה בו תפיח נשימה.
והוא ישקוט

מועדון קרב וסיפורו של אדם-מכונה מהונדס והסיפור של הבריחות שלנו

סרט הפולחן "מועדון קרב" (1999) בכימויו של דייוויד פינצ'ר מבוסס על הרומן המצליח של הסופר האמריקני צ'אק פלאניוק שיצא לאור ב-1996. הסרט מצייר דיוקן פסיכולוגי מפורט של אדם צעיר, מתוסכל ומיואש עמוק מהחיים המודרניים המחפש באלימות קיצונית פתרון. הסרט בוחן את שורשי האלימות כתוצאה מתסכול והכחשה הגורמים לאנשים בחברה של היום להגיע לפתרונות קיצוניים. העלילה מסופרת מפיו של הגיבור (אדוארד נורטון). צעיר מדוכא ומשועמם העובד בחברת רכב גדולה. כל ערב הוא חוזר לביתו המאובזר אך מנוכר. אין לו חיי מין או חיי חברה. הוא סובל מנדודי שינה חוזרים ונשנים ("לא ישנים ממש ולא ערים ממש"). הוא הולך לרופא כדי לקבל כדורי שינה. במקום זה הוא נשלח לקבוצת תמיכה, כדי שיקבל פרספקטיבה נוספת מהו כאב אמיתי. ואכן, במפגשים האלה הוא מוצא שחרור רגשי המאפשר לו לישון. הוא מתחזה שם כאילו הוא סובל כמו המשתתפים האחרים. אבל אט אט הוא מתמכר להתחזות הזאת. יום אחד מתגלה לו מרלה (הלנה בונהם קרטר), מתחזה כמוהו נכנסת והורסת לו הכול ("השקר שלה חשף את השקר שלו"). נדודי השינה חוזרים.

באחת מטיסותיו במסגרת העבודה הוא פוגש את טיילר דרדן (בראד פיט), אנרכיסט וניהיליסט חברתי, ששונא את תרבות הצריכה ואת הקפיטליזם, ומתפרנס מייצור ומכירה של סבון. מכאן משתנים חייו. לאחר שדירתו מתפוצצת באופן מסתורי, הוא וטיילור נפגשים בבר ומונהלים שיחה על תרבות הצריכה. מחוץ לבר, במגרש החנייה, טיילור מבקש מהמספר להכות אותו. האלימות מעוררת בו הנאה. הוא עובר לגור בביתו הנטוש והרעוע של טיילר בשכונה המכונה "פסולת רעילה". עם הזמן הם מתחילים לנהל קרבות

נוספים ברחוב ומושכים קהל של גברים המרחיכים את מעגל האלימות. הלחימה עוברת למרתף של הבר והם מייסדים שם את "מועדון קרב" הסודי המוכיל לפרויקט המכונה "תוהו ובוהו".

"מועדון קרב" גדוש במסרים סמויים וגלויים ובאמירות נוקבות על הגלובליזציה והמודרניזציה. במסריו החתרניים הוא סולד מהקפיטליזם וכוז לתרבות הצריכה. ויותר מכול, הוא יוצא נגד הקונפורמיזם הקיצוני. הסרט גורם לחשוב על הצרכים שלנו מחדש. הוא מציג אלטרנטיבה נוספת-אנרכיזם וונדליזם. איזו דרך חיים עדיפה קפיטליזם או אנרכיזם? הסרט אינו נוקט עמדה ברורה ואינו מעדיף אף אחת מהן. מבטו האמביוולנטי לסוגיות אלה מעמיד בסימן שאלה את שתייהן.

בדרך לנמל תעופה

נראה שכבר הרבה זמן חשב לשנות את מסלול חייו, אבל אף פעם לא היה לו האומץ לנסות. כשאדם מרגיש בטוח ומוגן, קשה יהיה לו לוותר על הרגשת הוודאות, אף על פי שהיא טומנת בחובה חוסר סיפוק מתמשך. בעיות השינה שלו העידו על מצבו הנפשי. הוא ידע-זאת לא הדרך. הוא שכב במיטה כשעיניו פקוחות ושוב לא הצליח להירדם. "כשסובלים מנדודי שינה במשך שישה חודשים, דבר אינו אמיתי, הכול מרוחק, הכול הוא העתק של העתק של העתק". הוא חשב על אותם הדברים שיקרו לו מחר: כנראה שאנשא על גבי מטוס למקום זר כבדרך כלל, ושם אמשך לרמות לקוחות בשם השיטה בה אני נוטל חלק. כמו כולם, אתהה לי מחר, תוך רפרוף בקטלוגים השונים, איזה מוצר, אותו אני לא ממש צריך, יגדיר אותי כאדם. מוצר שקרוב לוודאי אדע מראש היכן הוא נוצר ומי עומד מאחוריו. אם כן, מה זה מעיד עליי? חייב לישון, עוד מעט אצטרך לקום, שוב".

ובבוקר הכול קורה כצפוי. בדרכו לנמל התעופה, דרך חלון המונית, משתקפים לפניו מראות העיר. הרחובות הומים במקומיים ותיירים בעלי פרצופים רב גוניים חסרי הבעה. אוחזים בידיהם שקיות כמנסים לאחוז בכול כוחם בחייהם ה"אמיתיים" שמא יישטמו מידם. מזכיר משהו את המאמין האדוק שבעת צרה אוחז תנ"ך בידיו ומתפלל בכוונה גדולה שלא יאונה לו כל רע.

דרך חלון המונית המשמש לו מעין חלון הצצה המאפשר תצפית-על אובייקטיבית

וזרה, הוא מהרהר על פשר בנייניה הזקורים של העיר הנראים כאילו רוצים להוכיח את גבריותם. כל אחד מהבניינים המפלצתיים האלה רוצה למשול על העיר. להיות הסמל הרשמי שלה ולזכות בכבוד הנעלה, גם אם הוא זמני. מראיהם משווים למקום נוף אנכי ודקור, הכולא את המהלכים בו כבתוך מבוך ומי יודע היכן נמצאת דלת היציאה.

חנויותיה ומרכזיה המסחריים הענקיים של העיר, קטנים מלהכיל את ההמון הצובא על דלתותיהם. כולם רוצים להיכנס בדחיסות פנימה, בורחים מהחוץ הפתוח והמאיים, למקום בטוח המספק את כל צורכיהם. הוא החל לפקפק בהתקבצות ההמונית הזאת המורכבת מיחידים חסרי זהות שהמכנה המשותף היחיד בניהם הוא חוסר במכנה משותף. הדבר משך את תשומת ליבו: מתי נוצרו התקבצויות אלה? מתי החלו להתהוות? לכל מקום אליו הפנה את עיניו השתרך תור: תור לבנק, תור למסעדה, תור לבית הקפה, תור לקניון ובשעה הקרובה גם הוא יעמוד בתור בדיוק כזה אבל שונה-למטוס.

בנמל התעופה: הדלתות מנחשות אותי ונפתחות לי מעצמן

נמל התעופה, ממוקם בפרברי העיר-רחוק, אבל קרוב מספיק כדי שתושבי העיר יוכלו להגשים את פנטזיית הבריחה שלהם החוצה אל המגע עם הלא מוכר. בתנאי שרק אם ירצו ובתנאי שרק אם יוכלו לחזור אימתי שיחפצו בכך, כמו מביקור פארק שעשועים גדול. בנמל התעופה הדלתות מנחשות אותו ונפתחות לו מעצמן ומגלות עולם בתוך עולם, מרחב תרבותי בתוך מרחב תרבותי: ברוכים הבאים לפלנטת נמל התעופה. בארץ פיקטיבית זו הכול יכול להיות, ואת כולם ניתן לפגוש. ברגע שנכנסים בשערי הנמל מייד מרגישים שהחל סוג של מרוץ, של התרוצצות, סוג של חרדה. במובנים רבים, ותרתי משמע, אנחנו מרגישים שעזבנו את המקום הטבעי שלנו, מבלי שבאמת עזבנו. תמיד קר בשדה התעופה, ולמרות שאנחנו מוקפים בהמון אנשים התחושה השלטת היא בדידות וזרות.

נמל התעופה הוא הארכי-קניון (צבעוני): מרחב מקורה מברזל כבד ומחושל, וג'ונגל בטון מאיים. החלל ממוזג ומאוכלס במצבור עשיר של חנויות ומסעדות. בדומה לקניון, גם בשדה תעופה מתקיים הפנינג צרכני שלוח רסן שכל מטרתו היא ליצור אורגיית צריכה חוצת מרחב וזמן. בדומה לקניון, גם בשדות התעופה מתקיימים טקסים המוניים

או פרטיים: טקס לעמוד בתור לפקיד, טקס קניית מתנות ומותרות, טקס שתיית הקפה לפני העלייה למטוס. אלו הם טקסי פולחן לכול דבר, שהרי פירושו של פולחן מלבד היותו עבודת האל הוא גם הערצה יתרה, ריטואל, מנהג.

נמלי תעופה די דומים אחד לשני. העקרונות המשותפים להם הם התקנון והמלאכותיות. מייד עם כניסתו הם דורשים מהאדם להתנהגות שגרתית וחדגונית, ובתמורה הוא עתיד להיות "הנבחר" להיכנס למרחב החוץ טריטוריאלי, כיאה ללקוח אמין ובטוח. כל השאר מסולקים דרכוניהם ואשרות המעבר שלהם נשללים. להם אסור לשוטט במקומות השמורים לבעלי חופש התנועה. ככה זה, הגלובליזציה היא פרדוקס: בשעה שהיא מיטיבה מאוד עם המעטים מאוד, היא דוחקת את רוב אוכלוסיית העולם מחוץ לגדר, לשוליים.

הצרכן המעופף

הוא נזכר בטיסות הקודמות שלו. בהרגשה שהוא נכנס למרחב מזקק ומטהר. שדה התעופה היה לו מרחב ביניים המאפשר מעבר ממשוה לא טוב למשהו טוב. הוא אהב את הריתוק המרחבי הזה. אולם היום הרגיש כאילו חרצו את דינו. כפו עליו להיכנס. הדלתות חרקו מאחוריו כאילו ננעלו בקול מתכתי צורם וסימלו שאין דרך חזרה. עכשיו הוא אסיר בבית כלא השמור ביותר שיש, חיית מעבדה בידי המדען. אין בידו כוח ולא זכויות. שדה התעופה מרושת במצלמות המתעדות את כל תנועותיו ומעשיו. הוא נתין המתוצפת על ידי בעלי הסמכות של שדה התעופה היושבים גבוה ואין שום גישה אליהם. הם השולטים הבלעדיים על התנועות במנגנוני הכניסה והיציאה, הכול בידם והם האוטוריטה הבלעדית. ההרגשה שכל פעולה שלו נשפטת, נמדדת ומתועדת גרמה לו תסכול רב.

הוא נזכר שבילדותו אהב ללכת לבית הקולנוע. לברוח אל בית הקולנוע. סרטי קולנוע רבים עושים שימוש בנמלי תעופה. יש דמיון רב ויחסים קרובים בין נמלי תעופה להוליווד. שניהם מייצגים נאמנים של קפיטליזם, גלובליזציה ואסקפיזם-הם מוכרים את האשליה של חירות. של אפשרות בריחה למציאות אחרת. אך הפעם. בשדה התעופה. הוא סירב לשקוע לתוך האשליה.

הוא עבר באדישות בין חתימה באשנב ההוא ובדיקה באשנב אחר. משחק

הפספורטים החל. פקידי הגירה ואנשי ביטחון מנומנים שוב הזכירו לו מי רשאי להיכנס ומי לא, מי בפנים ומי בחוץ. רגע לפני שהפקיד בידם את המזוודה, חשב בעצב על גורלם הדומה בשעות הקרובות, שהרי לעתים היו בודקים על גופו, אך אל לו לבוא בטענות כלפי איש זולתו, כיוון שמה זה אם לא כיבושו של האדם מרצונו החופשי. החירות נפגעה והמרחב הגופני נכבש בשם המרדף אחרי הבטיחות והביטחון האישי הפיזי של כולם.

וכבר הוא פוסע בפעם המי יודע כמה מתוך השרוול המוכר לו היטב, שעכשיו דמה לו לחבל הטבור המספק את כול צרכיו. הנה הוא נבלע לתוך קפסולת ענק טראנס אטלנטית. מודה, ממש נס אלוהי המתגלם במכונה שמצליחה להתרומם באוויר כל פעם מחדש. טוב, לא כל פעם מחדש כי לעתים הנס הופך לקללה וחוסר השליטה מתגלה בשיא מעורמיו. אבל מה היה עושה ההמון העדרי ללא הקפסולה אליה הוא מכור. איך היו מקיימים את פולחן המהירות המאפיין את החיים כיום.

תוך כדי אכילת מנת הסינגל, חסרת צבע וחיות עד כדי קושי להבחין למה התכוון הטבח, התרוצצו במוחו מחשבות על פשר מסעותיו הרבים בעולם. מסעות אלו מתנהלים לשם קיומו הפיזי-חומרי. לרגע הוא בסיאטל ומיד אח"כ בלוס אנג'לס, רק הגיע לניו יורק וכבר עוזב לסאן פרנסיסקו. ולא רק הוא. כך התנהלו רבים ממכריו. כולם נעים ונדים ומשנים מקום, עוברים דירה או מיטלטלים אל מקומות שאינם טבעיים להם. עולם של נוודים ותיירים, בו מצב של נייחות אינו בא בחשבון.

הוא ניסה לברר עם עצמו האם הוא נווד או תייר והגיע למסקנה שההגדרה המתארת אותו באופן המדויק ביותר היא צרכן. הצרכן הוא אדם בתנועה, וחייב להישאר כזה. הוא לא תייר הוא נווד. הוא הנוסע הקבוע, חושב שתמיד נע לכיוון הנכון, אבל לא. התיירים נעים מכיוון שהם רוצים בכך ובגלל שהם יכולים, הנוודים עושים זאת מכיוון שאין להם אפשרות טובה יותר.

בין אם נווד או תייר עולמו סובב סביב עיקרון הקומפקטיות. הוא, האדם המודרני הנושא את כל כולו על גופו: את המחשב הנייד, הסמארטפון והגדג'טים למיניהם. אדם-מכונה (מהונדס) שחייו מתנהלים סביב ערכה אחת ממוזעת ודחוסה. הוא נזכר איך תמיד הבטיחו להמונים שהטכנולוגיה החדשה תחסוך להם זמן חיוני. אך בפועל, הטכנולוגיה לא חוסכת זמן, היא רק משנה את מהותו. ההמונים מחוברים לסלולארי,

שמחובר למייל, לרשתות חברתיות והרשימה אין סופית. אנו מדלגים במהירות גדולה ממקום למקום, בלי להיות שם באמת, ונתקלים בקושי להבחין בהבדלים ביו המקומות. ככולם אותם אנשים שמחפשים לחסוך זמן ולכן מחוברים גם הם לסלולארי, שמחובר למייל, לרשתות חברתיות וכו', נעים יחד במקומות שאינם קיימים. למקומות שאינם קיימים. כמו מראה, שהיא מקום ללא מקום. שהרי במראה אנו רואים עצמנו במקום שבו איננו נמצאים.

עד לא מזמן היה משוכנע שצריכה מסיבית וצבירתם יכולה להיות תנאי הכרחי לאושר ואם זה המד, הרי הוא צריך היה להיות המאושר באדם. דירתו במרכז העיר נראית כאילו לקוחה מחדר תצוגה בחנות של "איקאה" והיא אכן לקוחה משם. בארון הבגדים שלו תלויות החליפות של מיטב המעצבים, בשורות מסודרות, דוממות, כמתחננות ליחס, למושיע. מוצרי חשמל בשפע מעטרים כל פינה בבית. אולם הצריכה, הפכה עם הזמן להיות הסיבה לאומללות שלו. היא הפכה להיות הבעיה ולא הפתרון. זה כמו להיות מכור לסם (או לכול דבר שהוא). סם נותן תחושת התעלות מיידית. מרגישים נהדר ואז ההשפעה מתפוגגת. אז לוקחים קצת יותר, וגם זה מתפוגג. ובפעם הבאה צורכים מנה עוד יותר גדולה. כעת, למרות העובדה שדבר לא חסר לו, הוא התהלך בעולם בתחושה של ריקנות מוחלטת.

ככול שהעמיק בקריאה בספרות ביקורתית, התפיסות התרבותיות שלו החלו לעבור שינוי רחב ועמוק יותר. כל זמן שהיה יוצא מביתו לרחוב הבין את הדרך בה גורמים גלובליים משפיעים על ההמון לצורך דרך הצגתם של הצרכנים כחופשיים ומאושרים. שלטי חוצות נלחמים ביניהם למי יש את הטריטוריה הכי גדולה. המילים הכתובות שרק קרא קיבלו לפתע משמעות. הם התחברו לו לכדי תמונות, לאובייקטים חזותיים. מעולם הוא לא חיבב תיאוריות קונספירציה. גם לא היה לו צורך בהן כדי להבין מי מרוויח מתרבות כזאת, ומי מפסיד בה. למרות הכול, הזכיר לעצמו, תמיד הייתי בצד המפסיד.

החנות המעופפת הזו בה נמצא כעת, גם היא חלק מאותה קנוניה. לכאורה היא המזכירה לו שהוא עדיין חי, שעדיין צריכים אותו. המערכת זקוקה לו לשם המשך תפקודה התקין. אולם ברגע שיקבלו את מה שהם רוצים, ישכחו אותו. יעברו הלאה למצוא לו תחליף. כמו שבב אלקטרוני, שברגע שהוא יוצא מפעולה מיד מוחלף באחר וחוזר חלילה ללא סנטימנטים.

לעתים כשהיה נרדם במטוס, נהג לחלום על התרסקות, על אסון, בתוככי נפשו ציפה שיקרה משהו שיחריד את השגרה המוטורית הזו, כל דבר שהוא. הוא אפילו התפלל לכך, אבל כלום לא קרה. עכשיו משאלתו הייתה רק לעצום עיניים ולהירדם. הדבר לא עלה בידו, ולכן החליט לעלעל בקטלוגים השונים המונחים בכיס הכיסא שלפניו. הנה עיתון, הנה קטלוג והנה ז'ורנל: את הכול כבר קרא, את הרוב כבר קנה. מה עכשיו?

בעודו שוקע אל הדיכאון של המחשבות הקיומיות, עיניו נפלו על מדריך של חברת התעופה ובו הוראות לשעת חירום במידה של התפוצצות או צניחת המטוס מטה. זאת לא הפעם הראשונה שהוא נתקל בהם מן הסתם, אך הפעם משכו את עיניו האיורים המובאים בתוך המדריך. פני הנוסעים נראו שלווים ונינוחים עד כדי הנאה בדרכם מטה במהירות גבוהה. עוד לא הספיק לרפרף על הכול, ומילה אחת קפצה לו לראש-
"מניפולציה". כשם שחברת הרכבים הגדולה בה עבד השתמשה במניפולציית הפחדה על מנת לרכוש מכונית חזקה יותר. חברות התעופה מצידן השתמשו במניפולציית הרגעה על מנת לנטרל את טיבעו האמיתי של האדם לסכנות.

הוא נזכר בחבריו לעבודה. לאחר שנים של כפיית כללים קשוחים וקפדניים, התנהגותם הייתה עקבית סדירה וצפויה. הם לא תמיד היו כאלה, אבל כולם ניתנים לביות. במסגרת תפקידו בחברה, היה עליו ליישם את השיטה, כלומר למקסם רווחים ולצמצם עלויות. גם אם היה מדובר בחיי אדם, אין זה אומר שיש לחרוג מהשיטה. שיטה שמצליחה אין לשנות אותה, אלא אם כן היא מתחילה לפגוע בעליונים. יש לעשות הכול בכדי לשמור עליה, והכול כשר. באופן טבעי במהלך הזמן השיטה השתלטה גם עליו, על היבטים רבים בחייו-כסובייקט. הוא ניחם עצמו שלפחות כל עוד הוא מודע לזה, יש סיכוי להירפא. מההבנה אולי יגיע אל הפתרון.

מחשבה זו ליוותה אותו ברדתו מהמטוס. עם כניסתו לנמל התעופה, הוא נתקף בכאבי ראש טורדניים, בשעה שחיכה לקבלת המזוודות יחד עם המון אנשים שרצו את אותו הדבר. ראשו הסתחרר מן ההמולה סביבו. הוא הרגיש שהקולות סביבו הולכים ומתעמעמים. חוסר העניין שלו לסביבה הלך ופחת. בעודו עומד מנותק הרגיש לפתע שהוא לבד, תרתי משמע. לקח לו כמה רגעים להבין היכן הוא נמצא, ועוד כמה לחזור למציאות. הוא בהה במסוע הריק שנראה לו עכשיו איטי מתמיד והבין בסופו של דבר שהמזוודה שלו איננה. בזמן שהוא נשאר במקום עוד כמה רגעים כדי לוודא זאת סופית,

הרגיש לפתע חשוף ופגיע יותר מאי פעם. החליפות היקרות ששימשו לו כשכבת מגן מפני כל, אינן עוד.

הדיכאון והעצב בהם היה שרוי לא נמשכו זמן רב, עד מהרה הם התחלפו בתחושת הקלה מוזרה ומפתיעה שהובילה לאדישות מוחלטת. הוא הבין שזוהי למעשה ההזדמנות אליה חיכה שנים לא מעטות. דווקא כאן הוא איבד את המזוודה שלו, חשב. בתוך המרחב הזמני הזה הזר לרובנו, שסימל עבורו מרחב שמתקיים בו מעין ניסוי אנושי, והוא כבר לא בין המשתתפים בו. מעכשיו השליטה בידיים שלו. כעת, כנחש המשיל עורו הוא הוריד מעליו את העולם הישן והתחדש בחדש, בלא מוכר, כזה שקשה יהיה לתארו במילים.

ההליכה לביתו הייתה איטית ומדודה. מבטו התמקד מטה, תקוע בקרקע כאילו חיפש שם דבר בעל ערך שאבד לו, חושב עדיין על תקרית המזוודה ומשמעותה. ריח מוזר של עשן הלך והתגבר ככל שהתקרב לכיוון ביתו. הוא הרים את ראשו אל מקור העשן וזיהה את דירתו בקומה העליונה דולקת כמו לפיד ענק המאיר את השמיים. על הרצפה היו מוטלים מסביב פריטים שהוא זיהה, על אף שהיו חרוכים. רק שמותיהם של המוצרים נשארו כשם שהיו, סמל לניצחונם. שריפת הדירה על כל תכולתה, היה המסמר האחרון שננעץ בארון ההגדרות של ג'ק. הבעת פניו נשארה אטומה. תחושת האדישות שלו לא התחלפה בבהלה הוא הרגיש תחושה יוצאת דופן של הקלה. יותר מאוחר הוא יתאר את אותה תחושה כמעט מיסטית.

מתוך שינה הוא שמע דפיקות חזקות בדלת. האיש בחוץ קרא בצעקות שהלכו והתחזקו: "אדוארד, אדוארד, אדוארד". הוא פקח את עיניו הביט מסביב וראה מולו את הטלוויזיה הענקית דולקת על ערוץ המדע. הקול המוכר מבחוץ לא הפסיק: "אדוארד, אדוארד, אדוארד". הוא ניגש לדלת באדישות ובחוסר חשק שלא אופייני לו, וראה מולו את הבימאי בפנים רוגזות ובקול רועם וגם עמום יחד מטיח בו דברים: "הערב החל לרדת ותיכף מתחילים לצלם את הסצינה הבאה. כולם מוכנים במקומותיהם מחכים רק לך, מר נורטון".

אביחי מיימון

אמא

כשאני מדבר עם אמא על אבא שלי משהו בקול שלה משתנה. שטף דיבורה נקטע פתאום כאילו להב סכין חדה מונחת על גרוונה. אבא לא בבית. הוא יצא להתפלל ערבית ואמא יושבת בסלון.

כשאני בא הביתה אני מרגיש אם אבא בבית או לא. אני לא צריך לשאול. אני חש את זה. אני ניגש ומתיישב לצדה של אמא ופותח בשיחה. אני מתחיל במלים קצרות ואז מבקש ממנה לספר לי על אבא על הימים שהיו זוג צעיר ויפה שאוחז ידיים כל כך חזק כאילו עולם ומלואו אצור בוואקום שנוצר מהאצבעות השלובות. אני מנסה לדמיין אותם כזוג צעיר: אמא בעורה החלק, ופניה המאירות ואבא בידי המחוספסות ושערו השחור.. אמא מטופפת ברגליה הקלילות, נראה כאילו איננה נוגעת בארץ ואבא צועד צעדים גסים וענקיים, והיא נגררת אחריו כאילו כל עולמה תלוי בו.

אמא מספרת לי על הימים הראשונים להיכרותם. איך עלתה לארץ והיתה תמימה והעברית עדיין לא התגלגלה על לשונה. "העיניים שלה עוד לא נפתחו", אמר אבא. אני לא אוהב את התיאור שלו. אבא כבר היה ותיק בארץ, בן 27, וחבר אמר לו שהגיע הזמן להתחתן ושיש לו מישהי, עולה חדשה מתוניס שכדאי לו להכיר. אמא אז עבדה בניכוש עשבים בשדות הפרחים של אחיה.

אמא הגיעה לליל הכלולות שלה ברגל, וכמוה גם אבא. כל אחד מכיוון אחר. ערב אחד, שהיא חוזרת ומספרת עליו, אבא לקח אותה לסרט "שמשון ודלילה". תוך כדי שהיא מספרת לי זאת היא מפנה את מבטה אל הדלת שמא יחזור אבא מבית הכנסת. מעולם לא קנה לה אבא מתנה כלשהי. לא זר פרחים אף לא תכשיט. אבא התנגד בכל תוקף שיהיה לאמא חשבון בנק משל עצמה. כשהיא רוצה לקנות דבר מה עליה לבקש

ממנו כסף והוא שואל: "למה? ו"כמה?". כך הוטל עליה לחשוב פעמיים על כל אגורה שהוציאה מהתקציב הדל שקיבלה לניהול הבית.

יום אחד הזמינה אותי אמא להצטרף אליה להילולה באופקים, בבית הכנסת לעולי תוניס, "אל ג'ריבה". הייתי אז בן שמונה או תשע. נסעתי אתה בהסעה המאורגנת. בית הכנסת היה מלא מפה לפה ואת החלל מילאה מוסיקה תוניסאית עתיקה המוכרת לי היטב מהבית. המוני אנשים נכחו בהילולה ואני החזקתי את ידה של אמא כל כך חזק שהרגשתי את הזיעה מלטפת את ידי שנינו.

ורכלים שונים הציעו את מרכולתם: כיפות עבודת יד, חמסות, נרות לרפואה ולמזל, בלוקים של נוגט בכל מיני צבעים אבל אותי משך רק משהו אחד, ריח הבשר החרוך על האש. העשן של המנגלים סיחרר לי את הראש. ביקשתי מאמא קצת כסף למנה של בשר בפיתה. אמא חיטטה בארנקה הבלוי ודלתה ממנו מטבע של חמישה שקלים. זה נראה לי המון באותו זמן. רצתי בזריזות לדוכן הבשר וחכיכיתי בתור. עשרות אנשים ישבו מסביב לשולחנות מאולתרים ואכלו. קרנבל הצבעים והריחות רק הגביר את תאבוני. הגיע תורי, "כן ילד, מה בשבילך?" שאל בעל הדוכן. "בשר בבאגט!" קבעתי נחרצות. "איזה בשר? יש לנו שווארמה, פרגיות, קציצות, קבב". "פרגית, פרגית!" עניתי במהירות. אמרתי למוכר. מאחורי עדיין השתרך לו תור ארוך של אנשים שחיכו לקנות מנה משלהם והיתה לי הרגשת ניצחון שהצלחתי להקדימם. "25 שקלים, בבקשה. 30 שקלים עם פחית שתייה". אמר בעל הדוכן. כל חושי היו מרוכזים בבאגט שהיה בידי על כדי כך שלא שמתי לב למה שאמר המוכר. נתתי לו את חמשת השקלים שקיבלתי מאמא ופנית ללכת. "זה לא מספיק" שמעתי את המוכר אומר לי. "זה מה שיש לי" עניתי. הוא העיף בי מבט ואחר כך במטבע שבידו ואז שוב העיף בי מבט וחזר למטבע. "תביא את הבאגט!" קבע. נתתי לו אותו, את גביע המנצחים שלי והרגשתי איך נשמטת הקרקע מתחת לרגליי. איך הסלטים שעד לפני רגע נראו לי כקרנבל מושלם של צבעים מסתכלים עליי בבוז. המוכר לקח פיתה שלמה, חצה אותה לשניים ואת החצי שיעד בשבילי חצה גם לשניים. הוא מרח בה טיפת חומוס ולקח חתיכת פרגית קטנה מהבאגט שעד לפני רגע היה שלי ושם אותה בתוך הפיתה. "זה שווה חמישה שקלים, בתיאבון".

חזרתי אל אמא. "אכלת מהר את הפיתה שלך! היה לך טעים י'עז'י?" - "את רעבה אמא?" שאלתי. "אז קחי את מה שנשאר לי מהפיתה".

דניאלה פילדס

אורנה רוטבליט : תמונות קצרות

הזיכרון שלי : אורנה המורה

"קדימה, עמדי על השולחן והקריאי בקול רם". קמתי מהרצפה, נעמדתי על השולחן והכנתי את עצמי, לא ידעתי אל מי להפנות את הגב, לעמוד מול אורנה? אבל אז הגב שלי מופנה לעציון והוא לא ישמע טוב, עמדתי מול אורנה. קראתי, בלי להתבייש, סיימתי וחזרתי לכרית הפנויה ליד אור. הספרייה מחוממת וזה קצת מרדים, אנחנו כולנו יושבים מפוזרים, חלק על הפופים, חלק על שטיחים וחלק ליד שולחנות.

היה תמיד מאוד שקט בזמן שלנו עם אורנה, חוץ מהרגעים בהם מישוהו הקריא לכולם, אז היינו חייבים כמעט לצעוק. לאורנה לא היה אכפת אם אנחנו רוצים לצאת, או לשכב על הרצפה, לפעמים היא אפילו אמרה לנו לכתוב את המחשבות שלנו כשאנחנו שוכבים על הבטן. עציון היה כותב דברים קצת עצובים, על חלומות מפחידים או אנשים שעושים דברים רעים, אני לא ידעתי לכתוב משהו עצוב גם אם באותו שבוע היה פיגוע במדרחוב, את החלומות המפחידים שלי התביישתי לספר.

אורנה רוטבליט הייתה המורה שלי לכתובה יוצרת בכיתה ה' בבית הספר הניסויי בירושלים. בזמן שחיפשתי בחודש שעבר את המחברת מכיתה ה' חשתי בהתרגשות הגדולה שתאחז בי ברגע שאמצא אותה. ידעתי שאם אמצא את המחברת הזיכרונות יחזרו, תמונתה של אורנה תתבהר, ואוכל אולי לנחש איזה הנחיות הייתה נותנת, להיזכר ברגעים משיעורים, אבל לא מצאתי אותה.

פגישה עם יענקל'ה רוטבליט

אורנה התנהלה בעולם אחרת, איך? אני לא מצליחה להבין. הגעתי לסמטת זמנהוף בירושלים, לפגוש את בעלה יענקל'ה. עליתי במדרגות החיצוניות בבית של רוטבליט

בסמטת זמנהוף שבירושלים וצלצלתי בפעמון. נבהלתי לרגע מנביחות של כלב. יענקל'ה פתח לי את השער והחזיק בכלבה. חציתי מרפסת יפה ונכנסתי דרך דלת זכוכית. לקראת השיחה עם יענקל'ה התרגשתי, לא רק מפני שהוא יענקל'ה רוטבליט אלא בגלל שקיוויתי שלאחר השיחה אתו אני אבין, אקבל את התמונה המלאה, אוכל לכתוב למה אורנה הייתה מיוחדת בעיני כולם.

יענקל'ה מספר על הצורך הבלתי פוסק של אורנה ללמוד, אך הרצון הזה התנגש עם תפקיד האימהות. "היא ילדה חמישה ילדים בזה אחר זה. הילדים גזלו ממנה את כל זמנה הפנוי. היו הרבה מתחים וקרעים בבית, עשיתי כל מה שיכולתי כדי להקל עליה. כל הזמן היא חיפשה עניין אינטלקטואלי. האהבה שלה לילדים הייתה עצומה אך ים החיתולים לא עניין אותה". מאוחר יותר מצאה אורנה סוף סוף את הייעוד שלה. היא למדה פסיכואנליזה במכון הלקאניאני. עם הזמן היו לה כמה מטופלים. היא אהבה להקשיב ולדבר עם אנשים.

המפגש עם יענקל'ה הציב לפני עוד דלתות שלא ברור מה נמצא מאחוריהן ודמותה של אורנה נשארת עמומה.

בין מילים, סיפורים, הבעות פנים וטונים אני קולטת: "היא הייתה אמא מיוחדת", "אשה עוצמתית", "אדם בספירות גבוהות מאוד", "נשמה אדירה, החלוקות הרגילות של העולם לא תפסו לגביה". לא ציפיתי שיספרו דבר אחר על אדם אהוב שכבר איננו. הזיכרון שלי קצר, קטן, לא חשוב. אני רוצה להגדיל את הזיכרון שלי, להרחיב אותו, כדי שאוכל להגיד שגם אני הכרתי את אורנה. גם עלי היא השפיעה, גם אני חוויתי את אותה עוצמה שכולם מתארים.

פגישה עם עליזה – אחותה של אורנה

לדירת הקרקע המשמשת כחדר עבודה אופי של מרתף, היא מוארת בצורה סינטטית ותחובה אך האווירה בה נעימה וחמימה. החלל מלא באובייקטים צפופים ולא מסודרים, ביניהם צילום אחד של אורנה. הוא ממוסגר ונח על שידה לצדן של דמויות מצולמות נוספות. הצילום, שחור לבן, נערה נאה, שיערה שחור ועבה, היא אינה מביטה אל המצלמה והבעת פניה רצינית. עליזה מתבוננת יחד אתי בתמונה ומנסה לתארך אותה. "פה היא בת שבע עשרה, לא, זה צולם בכלל בלונדון היא כבר בשנות העשרים".

אורנה נולדה באוקטובר 1945, עליזה הייתה אז בת שמונה. אמה העניקה לה את השם אָרְנָה, בן לא נולד והיא חיפשה המשכיות לשמו של אביה אהרן. השם ארנה אינו שם שקל לגדול אתו והחברה לבד שינתה לה את השם. "מה זה ארנה? ארנה זה אורנה" אמרו כל הגנות, המורות והחברים והיא נשארה אורנה.

אורנה גדלה והפכה להיות אחרת. זיכרונה הראשון של עליזה הוא של אורנה כתינוקת, שוכבת שקטה בעריסה, מוקפת בבקבוקי מים חמים שאמה ואחות מבית החולים היו מחליפות כל שעתיים. כל יום היה מגיע דוקטור סדובסקי ואומר: "את הלילה הזה היא עברה, אני לא מבטיח שום דבר אבל נראה שהיא חיונית". עליזה מספרת שאורנה נולדה פגה, "לא היה אז אינקובטור, ולכן הניחו בבקבוקי מים חמים. הרבה ימים שכבה בבית היולדות "סדובסקי" ולצדה אמא והדוקטור. בית היולדות הפרטי של הדוקטור נחשב האיכותי ביותר בירושלים, דוקטור סדובסקי הוא מומחה לפוריות ומיילד מנוסה. להיולד פג ולשרוד היה בלתי רגיל".

אורנה לא יכלה לינוק, עליזה מספרת על אמה, בטי מיוחס "אמא הייתה יושבת, שואבת את החלב ומאכילה אותה בכפית או בבקבוק. אך החזה שלה התחיל לכאוב, להאדים ולקבל נפיחות. דוקטור סדובסקי זיהה את הדלקת והבהיר שהיא לא יכולה להמשיך לשאוב. הדלקת עלולה להתפשט בכל הגוף ולסכן את חייה. אין ברירה, צריך מיינקת. למחרת, צלצל פעמון ביתנו, רצתי לדלת להשיג את אמא ולהסתתר מאחוריה כשהדלת נפתחת. מאחורי הסינר עמדה אשה שמנה, מטפחת לראשה ושמלה ארוכה בצבע חום שמסתירה כמעט את כפות רגליה. בידה אחת אווזות בתיק מעוטר ברקמות צבעוניות ובידה השנייה בילד קטן ממני. האשה חייכה חיוך רחב ופרצופו של הילד הרצין.

'המינקת הכורדיה', כך קראה לה אמא, הגיעה כל יום, פעם עם הילד המרצין, פעם בלי. כל יום אותה שמלה ארוכה חומה ותיק רקום. היא הייתה מחזיקה את אורנה בזרועותיה, מנדנדת, מניקה, מעבירה לכתף ודופקת לה על הגב עד הגיהוק. אחרי זה היא הייתה מעבירה את אורנה לידיה של אמא או משכיבה בעריסה אם אמא הייתה עסוקה. אז ישבה עם המשאבה ושאבה עוד חלב כדי שלאמא יהיה מה לתת לאורנה בערב. כך התחילה אורנה את חייה במאבק".

לאורך השנים, במיוחד בימי התבגרותה, כשהתנהגותה של אורנה לא הייתה

מכובדת, הייתה אומרת בטי: "נו בטח, הכורדייה היניקה אותה". עליזה מספרת "לבעלה של המינקת הכורדייה הייתה בסטה בשוק, כשאני כבר הייתי גדולה ואורנה הפסיקה לינוק, אמא הייתה פוגשת בה שם במקרה. הכורדייה תמיד הייתה שואלת בהתרגשות 'מה שלום אורנה' ואמא הייתה עונה בנימוס שהיא בריאה ושלמה. בתגובה, הכורדייה הזדקפה, מתחה את ידיה לצדדים וענתה בגאווה 'כל הילדים שהינקתי תמיד יצאו בריאים וחזקים'. כך במובן מסוים כל אשה זוקפת לזכותה את ההצלחה שבאורנה.

פגישה עם אתי - חברה של אורנה

אתי מספרת שהשפעתה הגדולה של אורנה עליה בתור חברה היה השחרור מהשפה. דיבור בשפה עשירה, שפה מתלוצצת, מילים מומצאות. "אורנה קראה לי בכל מיני שמות, פעם צילי וציפורה, ופעם גליה ושמי הוא בכלל אתי. היא קראה לי לפי מה שהרגישה, לפי מה שהתאים לה באותו הזמן. יום אחד פגשתי את אורנה במסדרונות בית הספר הניסויי. ענדתי סיכת פרפר מכסף בז'קט שלי. היא התקדמה אליי בזרועות פתוחות כדי לתת לי חיבוק ורגע לפני החיבוק עצמו נעצרה, נשענה לאחור והתבוננה בסיכה. 'דניס' קראה כשהיא מאריכה את הנון, 'איזה סיכה יפה יש לך'. 'תודה', עניתי ולפני שהספקתי לשאול לשלומה הורידה ממני את הסיכה ותקעה אותה בחולצתה. 'תודה רבה דניס היא ממש לטעמי'.

מכאן המשיכה השיחה ככל שיחת חולין בין חברות שמתראות במקרה, אבל מדברות באופן יומיומי. אחרי העדכון הקצר הסתובבה והלכה, מרוצה, עם הסיכה החדשה שלה. את הסיכה לא ראיתי יותר ודניס היא לא קראה לי יותר. כנראה שהשם התאים לה באותו רגע עבור חברה עם סיכה וז'קט. היינו חברות מאוד טובות למשך הרבה שנים ואחת מבין התכונות שקסמה לי אצלה היא היעדר הערכה חומרית מיותרת לדברים. הפעם היא לקחה לי את הסיכה כי בעיניה אין לה ערך בשבילי, ופעם הגיעה לביתי עם ארגז ספרי אמנות מאוד יקרים וחדשים שלפתע לא רצתה אותם על המדף שלה.

עוד מהפגישה עם יענקל'יה

בעלה הראשון של אורנה היה ישראל זוהר, הם התחתנו כשאורנה הייתה כמעט בת שלושים. בבית משפחת רוטבליט תלוי בסלון דיוקן של אורנה שצייר זוהר. אף אחד לא

קורא לו ישראל. זוהר היה צייר. ההשראה שלו, הצייר שאתו הוא מנסה להתכתב, שאותו הוא מעריץ הוא ורמיר. מבחינת זוהר, אחרי המאה התשע עשרה אין כלום, שממה, מריחת בדים. "גם אורנה הייתה בטוחה שהעולם נעצר שם, תקע אותה בעולם הקלאסי", מספר יענקל'ה. "אני מגיע מרקע אחר לגמרי, כשהתחננו והתחלנו להיות יחד, אורנה הבינה שקיים מעבר לציור הקלאסי, למוצרט ולדוסטויבסקי, שקרו כמה דברים אחריהם".

אורנה ויענקל'ה התחננו ב-1982, בשנה הזאת נכנס לאורנה ג'וק. "היא נדהמה מן הפערים הגדולים שצברה בהיסטוריה והחלה להשלים אותם בהיסטוריה. הבית החל להתמלא במדפים שלמים של ספרים. יום אחד בעודה יושבת על הספה ובידה ספר של פוקו היא נשענה לאחור הרימה את ידיה ותוך אנחת ייאוש השמיטה אותם על ברכיה. 'על מה הוא מדבר? מאיזה נקודות הנחה הוא יוצא, אני לא מבינה'. ידעתי שהיא כן מבינה הכול, חסר לה כל מה שחשבו לפני, חסר הרקע שעליהם התבססו הרעיונות החדשים הללו. ניגשתי אליה ואמרתי לה 'אני סומך עלייך, את הראשון, השני, השלישי לא תביני. את ההמשך כבר תמצאי'.

*

יענקל'ה היה חבר ילדות של זוהר מהשומר הצעיר בחיפה. הוא פגש את אורנה לראשונה ב-1979 במפגש חברים, זוהר ואורנה היו אז זוג נשוי. זה לא עבד, זוהר היה אמן מתבודד, השאיר אותה לבד עם החיתולים. מה בדיוק קרה בינם, אף אחד לא ידע לספר לי, יענקל'ה מספר שהוא סגר אותה בעולם מיושן ולא נתן לה את החופש שהייתה חייבת בשביל להיות. הילדים קינן ועלמה היו בני חמש ושלוש כשאורנה התגרשה, שנה לאחר מכן נישאה ליענקל'ה.

באותו מפגש חברים בו פגשה את יענקל'ה לראשונה היחסים בינה ובין זוהר היו כבר בשלבי דעיכה. ליענקל'ה הייתה דירונת ברובע היהודי. הדירה הייתה תמיד פתוחה, לאנשים לא היו אז כוונות רעות. יום אחד, כבאחד הימים, יענקל'ה עלה במדרגות הצרות לדירתו, הוא לא טרח לחפש מפתח, דחף במתינות את דלת ביתו והתיישב לשמוע הודעות במשיבון. אין הודעות. על המיטה, שצמודה לארון, שצמוד לכיסא הנוגע במקרר, הייתה מעטפה שעליה מונח ורד, מאורנה. התרגשות ילדותית פקדה אותו, הוא השתטח על הבטן ובלע את המילים המתוקות. המכתב הסתיים: 'על החתום, ברגש

כלשהו, אורנה'.

"כנראה שאיננה מכירה את חוקי המשחק של העולם הזה, אשה נשואה לאחד מחבריי, מתגנבת לדירתי ומשאירה עקבות. היו לי רגשות אשם, אבל הסקרנות הייתה חזקה". המשחקים בין אורנה ויענקל'ה המשיכו: היא השאירה ספר עם הקדשה בקפה 'רימון' והוא החזיר מפית עם שרבוטים. "יום אחרי הגירושין הגיעה אלי אורנה ואמרה 'הנה אני גרושה, יאללה בוא נלך להתחתן'. ככה, לא חיכתה, לא התלבטה, לא נתנה לי לעשות את מה שהחברה מנתיבה לגברים לעשות, קבעה עובדה ואני שמחת.

שיער מתולתל

"תלתלים שחורים, איזה ביש מזל! כל יום מאבק וכל יום אכזבה. יום אחד אני עוד אעשה קרחת, אני נשבעת. לא אכפת לי מה יגידו, לא אכפת לי מהפרצופים". באמצע היום, אורנה קמה ויצאה מהבית. תוך כדי הליכה מהירה, היא הסיטה את השערות מהפנים ששבו וחזרו ללא הפסק. לבסוף, משלא מצאה שום דבר יעיל אחר, הניחה יד אחת על המצח כנגד הרוח והתלתלים. ההליכה המהירה הביאה אותה עד מפתן הדלת של המספרה הקרובה. אנחת רווחה נפלטה מפיה כשדלת המספרה נטרקה מאחוריה. הרוח בחוץ ממש משתוללת ולאורנה כבר נגמרה הסבלנות. "יש לך מכונית גילוח?" הספר היה מרוכז בפעולות הקיצוץ והגימור של האדון היושב לפניו, הוא הסיט את מבטו לרגע כדי לענות על השאלה הרטורית, אך כשמבטו נתקל במבטה שאל בפליאה, "כן, למה?" "היום אני הולכת להיפטור מכל המטרד הזה, אני רוצה בבקשה שתוריד את הכל". מעט מופתע, השיב שיתפנה אליה ברגע שיסיים עם האדון הנכבד. אורנה חזרה הביתה כשידיה שמוטות לצד גופה והן נעות לקצב הליכתה הקבועה והנינוחה.

מסיבת סיום כיתה ו'

רעש של כסאות מוזזים, אורנה מעיפה מבט מאחורי גבה. הקהל חסר מנוחה, הם מתלחששים וזזים באי נחת כמושבים. היא מפנה מהר את מבטה חזרה אל הבמה. הלחישות מתגברות, היא מנסה להתעלם, אביגיל על הבמה, היא מתרגשת, תתרכזו בה. שוב היא מגניבה מבט אל שורות ההורים והמשפחות. "אוהו עולם אכזר!" מתייפחת אביגיל ומפילה את עצמה על ליאת ששוכבת על הבמה. חלק מן ההורים נעמדים

ומתחילים לנוע לכיוון היציאה מהאולם. ככה באמצע, עוד רגע ההפסקה, לאן הם ממהרים. אורנה לא באמת הופתעה, היא הייתה מוכנה לתגובה כזו, אך קיוותה לא להתאכזב.

אביגיל וליאת נעמדות, שאר השחקנים יצאו וכולם קדים קידה, אורנה נלהבת מהיכולות של הילדים, נעמדת ומוחאת כפיים, שאר הקהל גם הוא מוחא כפיים. "רבע שעה הפסקה!" צועקת רוחל'ה המחנכת ובשנייה הפכו הלחישות לרעש חזק ומהדהד. אורנה החלה לפלס דרכה החוצה. בחוץ עומדת חנה, המנהלת, וסביבה מעגל של הורים רוטנים. "זה לא טקסט שילדים כתבו" צועק אחד לחנה. "פוגת המוות! ? איזה מן נושא זה למסיבת סיום?" מחזקת אם אחרת שעומדת במעגל המאיים. חנה מופתעת מאד מהעיתוי של ההתקפה הזו ומנסה להסביר "אלו הנושאים המעסיקים את הילדים. הם היו מאד מגויסים לעבודה עם אורנה ובתהליך עבודה ארוך, זה המחזה שנכתב על ידם."

אורנה מביטה מהצד ומקשיבה לחצאי משפטים, מתלבטת אם להתערב או לא. ראשה מתחמם, מחשבותיה נודדות והיא מרגישה את הכעס שמתחיל להתפשט. איך יכול להיות שההורים מגיבים ככה? הם לא מדברים עם הילדים? הם לא מתעניינים במעשיהם בבית ספר? איך הם לא ידעו מה שם המחזה? ועל מהו? למה עכשיו, באמצע מסיבת הסיום הם באים בטענות. הייתי מצפה מהורים כאלו מגוננים לדעת על מה הילדים שלהם כותבים בכיתה, אלו מחשבות הם מעבירים אל הדרך, מה הם הנושאים שבאמת מעסיקים אותם. המחשבות מתרוצצות מהר והכעס מתגבר. הורים מזויפים! מפלסטיק! הם רוצים בנות בחצאיות ורודות שרוקדות היפ הופ, ילדים שישירו "אולי עוד קיץ...". אז שיעברו להונולולו! כאן הם לא יקבלו את זה, כאן יש פיגוע כל יום שני וחמישי במדרחוב. אין מה לעשות, זאת המציאות, זהו המיקום של בית הספר הניסויי, מספיק קרוב שנשמע כולנו את הפיצוץ הענק וניבהל, דממה מוחלטת ואז צרחות ובכי. מספיק קרוב כדי שנכיר מישהו שהיה שם, שמפחד או שמת.

בשפתיים קפוצות ועיניים חודרות היא ניגשת אל מעגל ההורים המקשקשים "כשיונתן, הבן שלך יהודה, הראה לי את מה שכתב, לא התפלאתי כלל מהכישרון, הרגש והבגרות שמשתקפים מהסיפור". היא זקפה את ראשה והביטה בכולם "אם אתם מתכחשים ליצירה של ילדיכם זאת הדחקה שלכם את המציאות! עוד חמש דקות ממישיכה ההופעה, אני מציעה שתכנסו". גם אם רצו האחרים להגיב לדבריה, לא יכלו.

פגישה עם אדם - בנה הצעיר

מיהו סנדלר שהולך יחף? אדם המבין דבר עד הסוף אבל אינו יכול ליישם אותו על עצמו. התעלומה הגדולה היא היצירה האישית של אורנה. באחד הימים ישבתי עם אדם, בנה הצעיר, בגן העצמאות. שאלתי אותו על חומרים שאורנה כתבה. הופתעתי מאד לשמוע שאין. ניסיתי להסתיר את האכזבה שלי. אורנה הרי הייתה מורה לכתיבה יוצרת, אשת צייר ולאחר מכן אשתו של משורר, אשה שהקדישה את חייה לקריאה, ומה עם כתבים למגירה?

אדם היה ילד בן שלוש עשרה כשאמו נפטרה, כיום בן עשרים ושמונה, אבל שאלות אלו כנראה עניינו גם אותו. אדם חושב שאולי במקום מסוים זו אכזבת חייה, חוסר היכולת לממש את עצמה כאמן יוצר. "אמא הייתה בנאדם כותב שלא כתב. הצנזור של הכתיבה היה היא עצמה, היא אף פעם לא סיימה דבר שהתחילה". הוא אמר שיש לו מחברות של אמא שלו, מעין יומנים שאני יכולה להסתכל בהם. ישבתי ודפדפתי, שניים, שלושה עמודים עם שרבוטים ואחרי זה הם מפסיקים והמחברת כולה נותרה ריקה. ככה כולן, ניסיתי לפענח את השרבוטים הצפונים, לא הבנתי אותם. הרוב היה נראה כמו משפטי מפתח מהרצאות בלימודי הפסיכואנליזה שלה, או חלקים מזימני מסע מתקופות שלה בחו"ל. כך או כך, שירים או סיפורים קצרים שקיוויתי למצוא לא היו שם. אולי הבחירה לחיות את חייה לצד אמנים סירסה אותה. כששאלתי את חברותיה של אורנה על כתבים שלה הן אמרו "בטח", גם להן זה נראה כל כך טבעי וברור שחדרה יהיה גדוש בפנקסים ומחברות בהם כתובים מחשבותיה, רגשותיה ושלל סיפורים. הקרובים אליה ביותר מסבירים לי שאין. אורנה הייתה אשה יוצרת שלא יצרה.

המחלה

על המיטה, ערימה של כריות מנופחות תומכות בגב, הווילון מוסט ושטף של אור יום מאיר את החדר. ערימה של ספרים על השידה, סימניות ופתקים בצבעים שונים מציצים בין העמודים, גם לרצפה הגיעו כמה מן הפתקיות, אבל בשעה זו אין מי שירים אותן. העיניים זזות והחזה עולה ויורד באיטיות לקצב נשימתה. מהרהרת במשפטים האחרונים שזה עתה שמעה שוב מפיו של יענקל'ה. הרבה פעמים קראה משפטים אלה בעצמה וגם עכשיו לא נמאס לה לשמוע את מה שיש לוירגיניה וולף למסור. מעניין היה לשמוע

אותם מפיו של אדם אחר. היא לא נמצאת הרבה לבד, כמעט ובכלל לא, יענקל'ה היה חייב לרוץ לרגע. זה קצת מפחיד, השמש היום נעימה במיוחד. הייתי הרוצה להגיד ליענקל'ה כשהוא חוזר, שזה בסדר, הוא יכול ללכת יותר, היא לא מפחדת.

הדלת נפתחת, אדם בן השלוש עשרה ויענקלה חוזרו. "בוא תיתן לאמא שלך נשיקה". קול צעדיו המהירים גובר, "היי אמא", לוחש קרוב לאוזנה, "אני הולך לחדר", הוא צועק לאוויר. רעשים במטבח, ברוז, כלים, חבטות ואז שוב צעדים, יענקלה מתקרב. הוא נעמד בחדר ומתחיל לחטט בערמות הדיסקים, הוא מפנה את מבטו לרגע לכיוון המיטה ומסתכל בעיניה. מבט כזה של 'הכול בסדר, חזרתי'. מיד הוא ממשיך לחטט בדיסקים ובוחר אחד, שוברט 'חמישיית פסנתר בלה מז'ור-דג השמך'. "מתאים ליום השמשי הזה" הוא ממלמל ויוצא מהחדר.

המחלה של אורנה היא מחלה פרוגרסיבית, היא לא מפסיקה. לאט לאט הכול הולך: הדיבור, התנועה, הכול חוץ מהמוח. המחלה מזדחלת וכובשת עד שהיא חונקת, מגיעה לשרירים במערכת הנשימה. דעיכה זה המוות הכי קשה, מול הילדים, מול בן הזוג ומול עצמך. אמנם יש זמן להתכונן, הסוף ידוע לכולם, אבל הסבל והכאב גדולים ונמשכים, הם לא עוזבים לרגע. מנגנוני ההכחשה חייבים להיכנס למצב פעיל ומנגנונים של תעצומות נפש וחוזק מחפשים דרכם לפעול גם כן. יום יום היה לצידה יענקל'ה. בישראל, האכיל, רחץ, הקריא, דיבר, חייך ובכה. יום יום היה שם בשביל אדם והבנות, בישראל, ניקה, סידר, שיחק, הקשיב והסביר.

אורי דן ואריאל שרון - סיפור של חברות

זהו סיפור של חברות לא סימטרית בין איש צבא עטור תהילה ופוליטיקאי דגול לבין הגרופי שלו: אריאל שרון ואורי דן. עד כדי כך היה הקשר ביניהם חזק שכאשר עבר אריאל שרון את האירוע המוחי שהכניס אותו לתרדמת בה הוא שקוע עד היום, נגמרו גם חייו של אורי דן.

כשהתברר לאורי שיש לו סרטן הריאה, הוא שאל את הרופאה שלו: "יש קשר בין זה שחליתי בסרטן לבין זה שהחבר שלי חולה?" אורי אמר: "היינו קשורים בנשמה. הוא כל כך חסר לי. כנראה הגוף שלי לא יכול היה שלא להגיב למה שקרה לחבר שלי". הוא החל לכתוב את ספרו "בסודו של אריאל שרון" ועבד עליו ללא הפסקה מפני שידע שימיו קצרים.

חברות רבת שנים הייתה חברותם של אורי דן ואריאל שרון. החיבור ביניהם לא היה דבר ברור מאליו. הרקע היה שונה- שלמה אורי, שמו האמיתי, נולד ב-1935 בתל אביב. אריאל שרון נולד ב-1928 בכפר מל"ל. שניהם שמו למטרה: "לטפח ולתחזק את מדינה היהודים", כדברי דן. אכן, הדרך בה הלכו אוריל'ה ואריאל (במלעיל) למעלה מחמישים שנה שזורה בהיסטוריה של המדינה. חברותם השתרעה על פני למעלה מדור. חברותם הייתה חברות אמת- גילום של המושג "רעות" משירו של חיים גורי.

למרות מחלתו, הספיק אורי דן להוציא לאור את הביוגרפיה שכתב על חברו הטוב "בסודו של אריאל שרון". הספר יצא לאור תחילה בצרפתית, תורגם לאנגלית ואת המהדורה העברית הוציא לאור בנו אורון בהוצאת "ידיעות אחרונות" (2007). אורי הספיק להשיק את הספר בצרפת ובארצות הברית. בזמן הנסיעה לארצות הברית חש דן ברע ואושפז. הוא הוטס לארץ בהרדמה. ומת ב- 24 בדצמבר 2006, והוא בן 71.

הפגישה הראשונה של טוראי אורי דן עם סגן אלוף אריאל שרון התקיימה ב- 1954 בבסיס תל-נוף. אריק פיקד על גדוד 890, יחידה שעל מעלליה ידעו רק מעטים בצבא באותם ימים. גדוד 890 היה אחראי על פעולות התגמול מעבר לגבולות המדינה נגד הפדאיון. אורי דן הגיע על דעת עצמו, ככתב של השבועון "במחנה" כדי לנסות ולהצטרף למה שנשמע לו מסעיר ומעניין גם יחד - לחוות את הלחימה ולדווח עליה ממקור ראשון: עם המוטו הזה המשיך לאורך כל שנותיו ככתב צבאי, ובכלל. אריק כעס ש"מישהו פיטפט" והדליף מידע על היחידה. הוא ניסה לדלות מאורי מי המדליף. אורי סירב בתוקף לחשוף את המקור. אריק טען כי דיווח על הפעילות עלול לפגוע בכוח המבצעי החשאי, אך יהיה מוכן שאורי דן יצטרף אליו אם יתקבל אישור מהרמטכ"ל אז, משה דיין. אריק דרש שאורי יעבור את כל ההכשרות הצבאיות הנדרשות: קורס צניחה, קורס קצינים, קורס קומנדו ומלחמה זעירה כדי שיוכל להצטרף ליחידה כחייל קרבי ומבצעי לכל דבר.

כשהתקבל האישור המיוחד מהרמטכ"ל, הצטרף אורי כסגן צעיר למערך הפעילות המבצעית של אריאל שרון. ביחד אתו ועם פקודיו יצא אורי לעשרות פעילויות מבצעיות שחלקן חסויות עד היום. אורי דיווח מהשטח, מתוך שדות הקרב: הדיווח מהשטח היה עיקרון וערך עליון שלו ככתב ועיתונאי עד יומו האחרון.

באוקטובר 1956 עת הצטרף אורי לקבוצה של שלוש מאות ושמונים צנחנים לצניחה המבצעית היחידה בתולדות צה"ל: הצניחה במיתלה. הייתה זו הפעולה שהחלה את מבצע קדש שנגמרה באסון בשל טעות בדיווח של המודיעין. אורי נפצע קלות במבצע. מפקד הגדוד אז, מוטה גור אמר לו: "אורי, היום זה היה קרוב מאוד" הפעולה במיתלה זיכתה את הצנחנים-הלוחמים ברקע אדום לכנפי הצניחה שלהם. אל אורי הופנו לא מעט חצי ביקורת על שנמנע מלהזכיר פעולות, החלטות וגם כמה מחדלים. ברור היה שאורי דן: "אינו אובייקטיבי בכל הקשור לשרון". ואכן אורי דן העריץ את שרון ואמר: "אעשה הכל כדי שכל העולם יידע מי זה אריאל שרון".

אורי השתחרר מצה"ל והחל את דרכו כסופר צבאי של עיתון "מעריב". המפקד שרון והפקוד אורי נהפכו לידידים קרובים. אורי ביקר בביתו של אריק בצהלה, שם ישבו קבוצות של חברים קרובים, יועצים צבאיים ופוליטיקאים שדנו בסוגיות שהשפיעו בהמשך על המדינה והצבא. אין ספק שהקשרים שהיו לאורי בצמרת הצבא ומערכת

הביטחון היו תוצאה ישירה של החברות עם אריאל שרון.

איתן הבר, היה הכתב הצבאי ב"ידיעות אחרונות", העיתון המתחרה ל"מעריב", בו כתב דן. אחרי מותו של אורי כתב הבר: "אורי דן היה הטראומה של חיי... כעיתונאי הוא 'קרע לי את הצורה'. כעיתונאי עשיתי כל דבר כדי לקדם את סופו המקצועי... 'מעריב' היה כולו אורי דן שהביא את כל הסקופים בכל התחומים האפשריים... כבר אז היה זה סוד גלוי שאריק שרון הוא מקור המידע הראשי של אורי דן".

בתקופה זו דבק באורי הכינוי "הכלבלב של אריק". הדברים פגעו בו פגיעה אישית, אך לא השפיעו על המשך החברות. אורי דבק באמת שלו, כפי שהוא ראה אותה. ידוע כי אריק אמר לא פעם: "תתקוף אותי לפעמים - ישנאו אותך פחות". אורי טען שיש מספיק מי שתוקף אותו.

במאי 1962, נהרגה מרגלית, אשתו של אריאל שרון בתאונת דרכים. אורי נתבקש על ידי קצין אכ"א לבשר לחברו את הבשורה המרה אך כשהגיע לביתו של אריק, התברר לו שקצין אחר הקדים אותו. בזמן האבל התהדקה החברות בין השניים.

נפגשתי עם ורדה דן, אלמנתו של אורי, בביתה שבתל-אביב. על חברותם של אורי ואריק, שהחלה שנים רבות לפני שהכירה ונישאה לאורי, אומרת ורדה כי "הייתה מיוחדת במינה... אריק היה 'זאב בודד', שלא היה שייך באמת לאף חבורה או קליקה צבאית או פוליטית. כשאורי התחבר אל שרון הפך גם הוא 'שועל במדבר' מבחינה פיזית ורוחנית, דבר שהיה בעוכריו, בדיעבד. שניהם נאלצו להילחם 'אחד כנגד רבים' על דרכם". ורדה מדמה אותם לדון קישוט וסנצ'ו פנצו. "במבט לאחור ניתן לומר שחיי הבוגרים של אורי התנהלו, כמעט, לפי מהלך ונסיבות חייו של אריק.

ורדה מוסיפה ואומרת ש"אורי היה כתב ועיתונאי בכל רמ"ח אבריו. סוג של עיתונאים כאלה כבר לא קיים היום- עיתונאי שחוקר, מעמיק, מתעמק, הרפתקן ומלווה מהשטח, ולא מבית סוקולוב, את האירועים. הבית שלנו, אורון ואני לא היינו בראש סדר העדיפויות של אורי. בכל פעם שהיה אירוע או מצב שאותו צריך לסקר, אורי היה עוזב הכל ויוצא לשטח. גם החופשות המשפחתיות היו מלוות בעבודה, טלפונים ועדכונים. זה היה ברור ומובן מאליו. על אחת כמה וכמה בכל מה שהיה קשור באריק. בכל מקום ובכל זמן שאריק היה פונה לאורי - הוא היה מתייצב. לעיתים טען אורי כי הוא אינו מספיק לעשות את כל המוטל עליו. נהגתי לשאול אותו 'אורי מה אתה מספר לי שאין לך

זמן? לאריק יש לך זמן?!"

אורי ידע והבין את המחיר שמשפחתו משלמת, אך מבחינתו זה היה "בלתי נשלט". אורון וורדה למדו לחיות עם זה, לא תמיד בסליחה או הבנה מלאה. בראייה לאחור אומרת ורדה: "היה לאורי מזל אדיר. הוא חי את חייו כפי שרצה: ראה, חווה, נסע ברחבי העולם, נפגש עם אנשים מעניינים ועבד במקצוע אותו אהב במיוחד". לדבריה השתדלה לא לעצור את אורי בדרכו. למשוואת החברות של אורי ואריק לא ניסתה להיכנס. החברות הזו הייתה אינטנסיבית. ממילא הייתה ורדה אשת קריירה עסוקה ומצליחה בעולם הדוגמנות, עובדה שהרחיקה אותה מהבית לשעות רבות. בזמנה החופשי - השתדלה להתמסר לבית ולאורון.

*

בשנת 1963 התחתן שרון עם לילי, אחותה של מרגלית, אשתו המנוחה. לילי הייתה אישיות מאוד דומיננטית והיא הפכה ל"שומר הסף" של שרון. בהתחלה הסתייגה מאוד מאורי דן. וחשה שיש בינה לבין אורי תחרות על ליבו של אריק. ככל שחלף הזמן הבינה שאורי הוא חלק בלתי נפרד מאריק. נדרשו שנים רבות כדי שתיתן לאורי ברכה כנה ואמיתית לחברות הזאת. לילי קנתה לאורי את הסיגריות האהובות עליו בניו יורק. בפריז קנתה לו נקניקים משובחים. בנסיעות אחרות רכשה עבורו עניבות מיוחדות. היא הבינה והכירה את "האישה השנייה של אריק".

לאורי הוצעה הצעה להיות כתב "מעריב" בפריז. בכיורגפיה שכתב אורי על אריאל שרון נכתב ששרון התנגד לנסיעה בטענה שהשליחות נועדה לפגוע במעמדו העיתונאי המשפיע של אורי. שרון טען בתוקף שמדובר בהגליה, אורי נסע לפריז ובמקומו התמנה כמחליפו בעיתון אלי לנדאו.

בערב ראש השנה, חודש אוקטובר 1967, נהרג גור, בנו של שרון בתאונת נשק. אורי חזר ארצה על מנת לשהות עם חברו. מאז, מידי שנה בערב ראש השנה נאספים משפחת שרון וחבריה הקרובים ביותר בבית העלמין בקריית שאול לפקוד את קברם של גור ומרגלית. אורי היה שם תמיד.

ביוני 1997, הודלפה ידיעה בלעדית ל"ידיעות אחרונות" על ביקור של אבו מאזן בביתו של אריק שבחוות השקמים. אורי קרא על כך בעיתון, הוא רתח מזעם על הבגידה מפני שלא ידע מאומה על הביקור. זה היה שבר גדול מבחינת דן שהביא לנתק ארון

ביניהם.

אורון, בנו של אורי, מספר: "היינו נוסעים לעיתים, בשבת לקראת הצהריים לחוות השקמים. סתם כך, ללא שום סיבה או הזמנה מיוחדת. זה לא היה 'רק לצהריים'. הנסיעה כללה בדרך כלל סיור עם אריק בחווה, ברגל או על הטרקטור לראות את הגידולים השונים, להציץ על העדר, לרכב על סוסים. אחר כך הגיע שלב האוכל.. ואיזה אוכל זה היה !! לילי לא נתנה לאף אחד להיכנס למטבח שלה לבשל, רק היא הייתה אמונה על הבישולים, והיא אכן ידעה לבשל. בעצם הייתה שם מישהי נוספת במטבח- כוכבה, מנהלת משק הבית, שהורשתה להכין קוסקוס- הכי טעים שטעמתי מעודי. ימי שבת אלו זכורים לי היטב. השיחות הקולחות סביב השולחן. רעיונות, החלפת דעות, נושאים ברומו של עולם וכמובן פוליטיקה. היו אורחים רבים סביב השולחן ובעיקר היו שם חברים קרובים מאד של המשפחה. אחרי הארוחה אנו, הילדים, היינו עולים לשחק פינג פונג, ואילו המבוגרים הסבו לסלון, סביב האח, להמשך הדינונים. משפחתי הייתה עוזבת אחרונה, תמיד. נדרשתי לסבלנות רבה כילד שכן השיחות החשובות ביותר היו המסכמות, המנתחות לעומק, אלה התקיימו בסופו של יום, ולא היו פתוחות לכולם". אריק שוחרר מהצבא בקיץ 1973 על ידי הרמטכ"ל אז, דוד אלעזר. המתקפה שהחלה את מלחמת יום כיפור תפסה אותו בחופשת השחרור שלו, עדיין בביתו בשכונת המגורים הצבאית שבבאר שבע. אורי הגיע כדי ללוות את אריק, שקיבל פיקוד על אוגדת המילואים המשוריינת 143. הם יצאו עם זאב סלוצקי, איש מוסד, אברהם טמיר ויהושע שגיא, קצין מודיעין, אל עבר החזית הדרומית. ימים רבים שהו יחדיו במדבר בתוך הנגמ"שים והזלדות שהובילו את אוגדת המילואים עד לתעלה, עליה הונח ראש הגשר ואפשר את המעבר לעברה השני של תעלת סואץ. אריק הוביל ופיקד על הכוחות הלוחמים של שריון וצנחנים גם כאשר ההנהגה הצבאית העליונה ביקרה אותו ואת פעילותו. אורי היה שם: כתב, תיעד וצילם בלי הרף את המלחמה ואת הלוחמים. את סיפורי המלחמה הוציא לאור ב- 1975 בספרו "ראש גשר" ובו צילומו המפורסם של אריק הפצוע החבוש בראשו. בהקדמה לספרו כתב אורי: "איני מתיימר לכתוב היסטוריה. לא של אוגדת שרוין... ולא של המלחמה. זו עדותי הפרטית, האישית. העובדות כפי שראיתי ושמעתי אותן באוגדה בימי המלחמה, בין 6 ל-23 באוקטובר 1973". אורי הטיח ביקורת קשה ונוקבת על ההנהגה המדינית והצבאית שתפסה והפכה

את אריק שרון לשעיר לעזאזל. הוא כתב את עדותו ל"מעשם המופלא של אריק שרון והלוחמים במדבר". הוא תיעד את הכישלון והתבוסה- שהפכו לניצחון, בזכות חברו. לאחר המלחמה החל אריק את פעילותו הפוליטית כשהצטרף לליכוד ואף נבחר לכנסת מטעמה. חצים רבים הופנו כלפיו בעקבות המלחמה הנוראה והביקורת המדינית והעיתונאית הנוקבת על הפרת פקודות והאובדן הגדול בנפש במלחמה שנגרמו לטענת רבים, באשמתו. אורי היה העיתונאי היחידי שעמד לצידו בגלוי ובהתמדה. דן טען שאריק היה "אחד מעל כולם", מעל הדרג הצבאי ומעל הדרג המדיני. לטענתו, ראה כיצד "קנאתם של אלה ואלה גורמת להם לשים לאריק רגל פעם אחר פעם". אמרתו העיקשת ומנבאת העתידות הייתה: "מי שלא ירצה את שרון בתור רמטכ"ל, יקבל אותו כשר ביטחון". כמה חודשים אחרי המלחמה נתבקש אורי לשכנע את אריק להצטרף לרבין, אז ראש הממשלה, ולהפוך ליועצו לענייני ביטחון. אורי ידע כי זו תהיה פעילות חשובה מאוד להמשך דרכו של אריק.

אורי אסף לעצמו לא מעט אויבים, בדיוק כמו חברו אריק. הרוח העיתונאית שבו לא נתנה לו מנוח, הוא תמיד היה שם ללוות ולתעד את המהלכים כפי שקרו או כפי שהבין אותם, והמביא אותם לידיעת ציבור הקוראים ב"מעריב", העיתון-הבית, במשך עשרים וחמש שנים. אורי דן פוטר מהעיתון אחרי הבחירות של 1981. מעט לפני הבחירות חשף דן מידע שהיה קשור במהלכים פוליטיים שניסו לעכב את המבצע של הפצצת הכור הגרעיני בעיראק, תהליך שהובילו בגין, שרון וחברי ליכוד נוספים. בארץ הייתה תחושה כללית ש'המערך' עומד לזכות בבחירות. תחושה זו ביחד עם ההאשמות של דן נגד ראש המוסד הביאה את ראשי העיתון למסקנה "שאפשר וכדאי להיפטר מהליכודניקים". כשמונה אריק לשר ביטחון הוא הציע לדן לשמש כיועצו לענייני תקשורת. עם הדחתו של שרון מתפקידו חזר דן לעבודתו כעיתונאי וסופר. הוא קיבל החלטה משמעותית מאוד מבחינתו: "לעולם לא לאבד את החופש העיתונאי שלו שוב", דבר שהפריע לו כששימש דובר בתפקיד רשמי. דן חזר לעבוד עם עיתונות זרה, אך העדיף וקיווה לשוב ולהתפרנס מעבודה ככתב שטח. אריק כחבר, ניסה לעזור ופנה לרוברט מקסוול, שרכש את "מעריב", וביקש לקבל את דן חזרה לעיתון. בעקבות מותו הפתאומי של מקסוול, נמכר העיתון למשפחת נימרודי. שוב פנה שרון ודן התקבל חזרה לשורות העיתון. בפברואר 1983 פרסם השבועון 'טיים' כתבה שטענה לאחריות ישירה של שרון

בסברה ושתילה. שרון קרא לזה "עלילת דם" ותבע את השבועון. שרון, בטוח בחפותו, יוצא לדרך שארכה כשנתיים. דן עזב את עבודתו, על חשבון זמנו וכספו האישי, והיה עם שרון ועם מערך ההגנה שלו בניו יורק, כ"עוזר במה", על מנת לאסוף את המידע הרלוונטי כחלק מההכנות לדיונים במסגרת המשפט וכן על מנת להעיד. דן כתב אינספור כתבות בנושא זה ואף טען שיבוא יום ומסקנות הדו"ח, בעיקר אלה הנוגעות לשרון, יימחקו או יתוקנו. שרון לא זכה בפיצוי כספי במשפט בניו יורק בשל הפסיקה של המושבעים שטענו כי הפרסום לא נעשה בזדון או ככוונה תחילה, אלא בטעות. הזיכוי החשוב מבחינת שרון במשפט זה היה בפסיקה שאמרה שפרסום הכתבה היה על בסיס שקרי של כתב ה'טיים' שלא ראה נספח סודי כלשהו המאשר שרון עודד את הטבח, כפי שטען.

פרק טרגי שלישי בחייו של אריק החל כשלילי חלטה בסרטן ריאה. עברו על בני הזוג ימים קשים של מלחמה במחלה. אורי היה שם כדי לתמוך ובעיקר להקשיב לחברו שתיאר באוזניו את הקשיים, הכאבים והחשש מפני הבדידות שתבוא. לילי מתה במרץ 2000 ונקברה על גבעה מול החווה, "גבעת הכלניות" שפורחת כל שנה בדיוק בזמן לקראת יום השנה למותה.

לקראת הבחירות לראשות הממשלה בשנת 2001 החלה התרחקות בין שרון ודן. נוצר "פורום החווה", חבורה של חברים חדשים שחלקם ראו באריק מנהיג מיוחד וחלקם ראו בהזדמנות זו אופציה "לגזור קופון" על חשבון אריק לטובתם בהמשך. אורי לקח צעד אחד אחורה בשל צורת ההתנהלות החדשה ואופי ה"מעגל". בנוסף לכך היה רצון של גורמים בסביבתו של שרון, ביניהם עמרי שרון, להרחיק מאריק "גורמים קיצוניים" ולקרבו מבחינה פוליטית ל"מרכז". דן חש בהתרחקות, ואף קיבל חיזוקים לתחושה מדברים שסיפר לו יוני בן מנחם, הכתב המדיני של קול ישראל, ששהה במחיצתו של שרון באותה עת.

כלפי חוץ, דן המשיך בקו החברי האופייני לו וייפה את השאלות של הסוכבים אותו, שהרגישו ביחסי הצינה מצד שרון, וטען כי "שרון איש עסוק...יש לו המון דברים על הראש". תחושותיו הפרטיות עולות מיומניו של דן שאכן חש כי החברות הצטננה, למרות שלא היה שם שום יסוד של ריב. אולם, כשדן הרגיש שיש בידיו מידע שיכול לעזור לאריק בדרכו או שחשוב שייחשף אליו, הוא דאג להעבירו ולוודא שאכן הגיע

לידיו.

לאורך השנים היו לא מעט חילוקי דעות בין דן ושרון. אולם, בחשובה ביותר הייתה סביב נושא ההתנתקות. כשהחלה תוכנית ההתנתקות להתגבש, דן כאמור כבר לא חלק מהפורומים והמעגלים הקרובים היום-יומיים לשרון. אחרי שנים רבות של שיחות על חשיבות ההתיישבות ביהודה, שומרון ועזה ואחרי קריאתו של שרון, כשר חקלאות, להגברת ההתיישבות- פתאום התקבלה תוכנית ביוזמתו של שרון, הפעם כראש ממשלה, ובה התפנית להתנתקות. אורי לא ידע כיצד לעכל את השינוי בדרכו של חברו. בתחילה חשף דן את מחשבותיו רק לפני קומץ חברים. אך השבר הגדול הזה חזק ממנו והוביל אותו לכתוב כתבה, שכותרתה: "רד לעזה" ששונתה על ידי מערכת העיתון ל"לך לעזה". כוונתו של דן בכתבה הייתה אחת- שאריק יתנהג כפי שנהג בעבר, באומץ! שירד אל התושבים, אותם שלח להתיישב במקומות המיועדים להתנתקות, לאורך רוב שנותיו בפוליטיקה, יסביר ויבהיר להם פנים אל פנים - למה.

*

בסוף הראיון האחרון שהעניק אורי דן ל"ידיעות אחרונות" הוא נשאל מה לדעתו היה אומר אריק על הספר שכתב עליו. אורי ענה: "אורי עושה את הדברים בצורה מושלמת". אורי הוסיף ואמר על אריק: "אני לא מחפש מדליות, זכיתי בדבר אדיר, להיות שנים עם החבר שלי, מנהיג במדינה היהודית שלי. במבט לאחור אני מסתכל על החיים בחיך ולא בזעם. פגשתי המון אנשים בכל העולם, אבל אקזומפּלר כמו אריאל לא מצאתי. נראה לי שבכפר מל"ל שברו את השטאנץ אחרי שהוא נולד. כי הסוד שלך, חבר שלי, היה שככל שחלפו השנים תמיד נותרה כך הנשמה של ילד שמשחק בארגז החול של ארץ ישראל, ילד שהסקרנות מוליכה אותו. יש בכך אהבה של ילד לקרקע שלנו ולעצים שלנו. אריאל, נשאר 'וואלד', ילד מארץ ישראל".

גרפיקה ועיצוב כריכה : רותם אלבו
כל הזכויות שמורות ליוצרים.

תודתנו לפרופ' נורית גרץ, ראש המחלקה לתרבות, יצירה והפקה על הנחיית קורס כתיבת ביוגרפיה. על ליווי צמוד, מקצועי ואוהב.

תודה לכל מי שעזר בעריכת הטקסטים : בני ציפר, עודד וולקשטיין ורותם אלבו.

אין לשכפל להעתיק לצלם להקליט לתרגם לאחסן במאגר מידע לשדר או לקלוט בכל דרך ובכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני, או אחר- כל חלק כל שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהיוצרים עצמם.

*הקטעים נכתבו במסגרת קורס ביוגרפיה במחלקה לתרבות יצירה והפקה במכללת ספיר. הספר איננו למטרות מסחריות, על כן לקחו הסטודנטים לעצמם את החופש לשנות פרטים ביוגרפיים מסוימים בחיי הדמויות לצורך כתיבת הסיפור.